УДК 781.7:398.8:784.692.5(477.4)(045)

DOI: https://doi.org/10.31318/2522-4212.2025.20.349707

Надія Ханіс

ORCID iD: https://orcid.org/0009-0000-1097-4923
аспірантка кафедри історії української музики та музичної фольклористики
Національної музичної академії України
вулиця Архітектора Городецького, 1-3/11, Київ, 02000
+38 066 0032563, e-mail: nadiia.khanis@gmail.com

У ПОШУКАХ ЕПІЦЕНТРУ ТВОРЕННЯ ВЕСІЛЬНОЇ ЛІРИКИ: ПІСНІ ШЕСТИДОЛЬНОЇ ОСНОВИ МІЖ ПОДІЛЛЯМ І НАДДНІПРЯНЩИНОЮ

Стаття продовжує серію досліджень весільних пісень шестидольної строфічної основи ‹V*6^3› у центральних регіонах України – на межі Східного Поділля та Наддніпрянщини. Особливість цього пісенного масиву – домінування в текстах не традиційного коментування обрядодій, а лірико-психологічних мотивів, які дозволяють зарахувати цю групу творів до субжанру ліричних весільних пісень (ЛВП). Регіональний корпус ЛВП має й особливі структурні характеристики – похідну цезуровану модель віршування – ‹V{44$_{5,6}$}›. Ці ознаки протиставляють центральний субмасив ‹V*6^3› його північному (поліському) субмасиву, якому властивий широкий діапазон обрядових сюжетів та довільний характер варіювання ритмосилабічних форм.

Головним об'єктом аналітичного розгляду є весільні тексти. База дослідження складає 125 зразків, відібраних із близько 400 польових записів Вінниччини, Хмельниччини, Кропивниччини, Правобережної та Лівобережної Черкащини таким чином, щоби представити два окраїнних сектори регіону – поріччя Середнього Дніпра на сході та Південного Бугу на заході.

Аналіз проведено у двох напрямках: (а) вивчення корпусу подільсько-наддніпрянських сюжетів і (б) вивчення силаборитмічної будови текстів – алгоритму коливань похідної формули ‹V{44$_{5,6}$}› у сюжетних групах. Виконано статистичні підрахунки коливання формул в межах певних сюжетних груп. Укладено карти ареалів сюжетів і силабічних формул у їх кореляції з сюжетами.

Картографування виявило відмінність репертуарів і панівних силабічних формул у двох річкових басейнах. Таким чином, центральний субмасив ліричного весільного співу, який у межах макроареалу ‹V*6^3› виглядав відносно монолітним, при детальнішому розгляді виявився поділеним на два осередки – традиції Східного Поділля та групи Наддніпрянських стилів.

Стаття має додатки: А–Г – аналітичні таблиці; Ґ – нотації (7 прикладів); Д – 2 мелогеографічні карти. Картосхеми також доступні для перегляд у додатку Google MyMaps (https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1bqjUjXx3IQyD0hedRw1U6_05oPDvSWY&usp=sharing).

Ключові слова: українські обрядові пісні, ліричні весільні пісні, Середня Наддніпрянщина, Східне Поділля, систематизація обрядових сюжетів, картографування сюжетів, алгоритм ритмосилабічного дроблення.

СКОРОЧЕННЯ Й СПЕЦІАЛЬНІ ШТРИФТОВІ ПОЗНАЧЕННЯ В ТЕКСТІ Й У ДОДАТКАХ

Фольклорні тексти, висловлювання респондентів виписані курсивом

Вузьким кольоровим шрифтом позначені відсилки до Додатків

Схема адміністративного підпорядкування сіл, звідки походять пісенні тексти, позначена так: с. Москаленки (ЧРК: Чорнобай), де ЧРК – область, а після двокрапки – районний центр на час запису, що відповідає адміністративному довіднику 1987 року (Гринюк, 1987)

АРД – алгоритм ритмосилабічного дроблення
ВНЦ – Вінницька область
ВР – віршовий рядок
ДНП – Дніпропетровська область
КРВ – Кіровоградська область
Лб – Лівобережжя Дніпра
ЛВП – ліричні весільні пісні
М. – Молода
Мати М. – мати Молодої
Мй – Молодий
Ндд – Наддніпрянщина
Пб – Правобережжя Дніпра
РТ – Ритмічний тип
СхП – Східне Поділля
ТГ – типологічна група
ХМЛ – Хмельницька область
ЧРК – Черкаська область

1. Ліричні весільні пісні як субжанр: функція, гіпотетичні територія та час формування

В українській традиційній культурі віддавна сформувався складний багатоденний весільний обряд (весільна драма, за Хв. Вовком), у якому величезну роль відігравав пісенний супровід. Два опозиційних жіночих хори – з боку Молодої (далі – М.) та з боку Молодого (далі – Мй) – оспівували чи не кожну обрядову акцію. У текстах цих пісень знаходимо коментарі весільних подій, імперативні вказівки персонажам, пояснення певних обрядодій.

Та серед весільного репертуару є й такі пісні, де в центрі уваги опиняється Молода та її емоції – відомо,

що саме дівчина, яка в ці дні проходить свою ініціацію – перехід у дорослий світ, пов'язаний із переїздом у новий, чужий, ритуально ворожий простір, до хати Молодого та свекрів, – є головним персонажем весілля.

Пісні, зосереджені на психологічному вимірі обряду та переживаннях його учасників (окрім М. героїнею таких творів часто є її мати (мати М.), дуже рідко в об'єктив потрапляє також Мй), представлені в зібраннях великим числом сюжетів, розспіваних на різні мелодії, які в традиції іноді окреслюють як «журні пісні» (Іваницький, 2004, с. 97–98). Наспіви об'єднує спеціальна ***лірична функція***, що кардинально відрізняється від початкової функції пісень – вони слабо пов'язані з обрядовими акціями (або й узагалі можуть довільно переміщатися між окремими днями драми), під час їх виконання дія ніби спиняється, натомість наперед виступають емоції – майже у всіх супутніх етнографічних описах персонажі вдаються до сліз. Окреслюємо цю групу як ***ліричні весільні пісні*** (далі – ЛВП) та вважатимемо її жанровим відгалуженням (субжанром) у межах масиву «традиційні весільні пісні».

Порівняно зі старшим шаром пісень група ЛВП є новою, пізнішою в часі. Вона також є складовою ширшого поняття «обрядові ліричні пісні», що функціонує не тільки в межах весільного обряду. Це явище вивчає, зокрема, Віра Білик (Білик, 2002).

Якщо загалом порівняти пісенні масиви українського Полісся та центральної смуги (Поділля та Наддніпрянщини), стає помітно, що лінія «жалів Молодої» має яскраве вираження саме в цьому останньому регіоні. Епіцентр побутування весільної лірики – Середня Наддніпрянщина (про це пише, наприклад, Олена Мурзина (2013)). Це підкріплено й даними з польової практики, проведеної авторкою статті на цих територіях. Таке спостереження загалом добре кореспондує із загальновідомим окресленням Полісся як зони збереження культурної архаїки, а центру – як терену, де культурні зміни відбувалися активно. У такому контексті закономірними виглядають питання: у якому географічному ареалі та на якому історичному відтинку відбулося формування ліричного шару весільних пісень? З таких міркувань постала вихідна ідея роботи, яку від 2023 року авторка виконує у форматі дисертаційного дослідження: пошук тієї ***гіпотетичної території***, на якій у рамках давнього весільного обряду могла сформуватися специфічна лірична функція пісень, а також окреслення орієнтовного історичного періоду її постання. Ці маловивчені питання є **актуальними** як для фахових досліджень історії музичної культури українців, так і для ширших експлорацій еволюції світогляду сільських громад – від розуміння міфологічних уявлень, що лежали в основі шлюбного ритуалу, до виявлення змін новішого часу з з його інтересом до особистих почуттів.

Ліричний шар весільних пісень – це дуже великий масив творів. Окрім ліричних текстів, у нього є й суто музичні типологічні характеристики: носієм ліричної функції є строфічні форми з віршовими основами ‹V*6^3›, ‹V*53^2›, ‹V557$^{(2)}$ ›, ‹V*7^3› та ‹V*44p4^2-рано›. Це п'ять типів весільних мелоформ з-поміж близько 25–30 різновидів, відомих українцям (Клименко, 2019). Принципово важливо, що в той момент, коли склалися передумови для вираження «ліричної ідеї», носії традиції не стали створювати нових пісень, а скористалися відшліфованими віковими мелоформами, видозмінивши їх – і то дуже суттєво – та поєднавши з текстами нової тематики.

Необхідною умовою розв'язання поставлених вище завдань є всебічне вивчення всіх названих мелогеографічних масивів у сукупності їх текстів і мелодій – із фокусом на сюжетах, структурі мелодій, статистичних викладках та географії кожного з компонентів. Таке працемістке дослідження розраховане на багаторічну перспективу. Для першого етапу, на якому відбувається пошук інструментів аналізу, становлення методики досліджень, обрано шар мелодій, що належать до типологічної групи ‹♩*6^3› – трирядкової строфи, вибудуваної на основі шестидольної ритмоформули (див. муз. приклади в Додатку Ґ).

Цей **об'єкт** дослідження авторка вивчає у його регіональних – подільсько-наддніпрянських – версіях. **Предметом** є детальний розгляд ***особливостей варіювання ритмоформули*** у зв'язку із ***сюжетами*** та ***стилістикою віршів***, а також ***географічна динаміка видозмін*** (обидва компоненти картографовано). Дослідження спирається на методи ритмосилабічного і статистичного аналізу та картографування з орієнтиром на праці Ірини Клименко (2013; 2019; 2020). Такі аналітичні процедури з акцентом на географічному аспекті на українському обрядово-пісенному матеріалі виконуються **вперше**, що й становить **наукову новизну** роботи. Проведену **апробацію методів** можна поширювати на інші пісенні групи (передусім пісні обрядової функції та їх ліричні відгалуження).

2. Ліричні весільні пісні масиву ‹V*6^3›: етапи дослідження

Дослідження саме цієї типологічної групи забезпечує аналітику хороші «стартові умови»: обраний масив має великий поліетнічний (українсько-білоруський) макроареал (Клименко, 2020б, карта А47), що надає такому масиву статусу «макротипу» (Клименко, 2020а, §8.5.2.1). Макроареал включає як поліський (архаїчний), так і подільсько-наддніпрянський субареали, що створює надійну базу для порівняння особливостей кожного з них.

Також ця мелоформа вже досить добре вивчена сучасними методами як у макроконтексті всього ареалу (Клименко, 2013), так і в його регіональних проявах – у глибинному Поліссі (Мархель, Клименко, 2013), на південному порубіжжі Середнього Полісся (Скаженик, 2013), у нижньому Подесенні (Данилейко, 2013), на межі Поділля й Наддніпрянщини (Пшеничкіна, 2015; Терещенко, 2015).

Авторка кілька років розпрацьовує саме цей типологічний масив – ‹♩*6^3› – у його подільському та наддніпрянському регіональних варіантах. Для цих регіонів показовою є спеціальна похідна ритмовіршова форма – так звана формула другого покоління, озвучена віршами розширеної структури – ‹V{44$_{5,6}$}›.

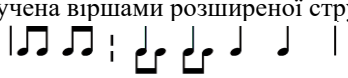

Сюжети пісень цього типу, зафіксованих за південною межею Полісся, укладаються вже з орієнтаці-

єю саме на вторинну модель. Отже, у межах макромасиву творів, об'єднаних композицією ‹♩*6³›, виокремлено особливу **типологічну групу** (ТГ), яку позначаємо кодом ‹♫ 6³›. Коди з нотними символами вживаємо тоді, коли йдеться саме про музичну ритміку. Для сукупного огляду текстового й музичного рівнів цього масиву використовуємо ширше позначення – ‹ЛВП V*6³›.

Джерельна база. Для роботи було відібрано близько 400 творів, що походять із різних колекцій, включно з польовими дослідженнями авторки (детальніше про це буде сказано нижче). Ці записи зареєстровано у формі таблиці Excel, що виконує функцію бази даних.

Результати попередніх досліджень (назвемо їх етапами А, Б, В) було опубліковано в кількох статтях 2023–2025 років.

Етап А – ‹регіональний огляд + різновиди›. Описано загальні морфологічні особливості ТГ ‹♫ 6³›: базові засади компонування, варіювання ритму (ритмосилабічні дроблення моделі та вторинне ямбізування), ладозвукорядний устрій (триопорний лад, характерний для абсолютної більшості зразків, варіанти синтаксису кінцевих тонів (СКТ), локальні види фактурної розробки строфи), а також виявлено локальні морфологічні різновиди мелотипу ‹♫ 6³› (Ханіс, 2023в).

Етап Б – ‹фактурний аналіз›. Сформовано авторські принципи моделювання багатоголосної фактури зразків ‹ЛВП V*6³› з різних локусів Середньої Наддніпрянщини, що включають кілька рівнів схематизації: ІСІР – індивідуалізовані схеми інтонаційного розгортання, ІВс – індивідуальні варіанти сіл (характерні для зразків з певного села), ЗЛМ – зведена локальна меломодель та ЛЛГС – локальний ладогармонічний «стандарт» (Ханіс, 2024б).

Етап В – ‹сюжетний аналіз›. З-поміж загальної бази даних було відібрано колекцію зі 125 зразків, які у вивчених джерелах були забезпечені повноцінними поетичними текстами – з ними було проведено два види аналізу: сюжетний і ритмосилабічний (ступінь опрацювання джерел буває різним, тому не весь призбираний масив творів був придатний для таких аналітичних процедур). Розгляд сюжетного фонду увінчався наведенням певного ладу в сукупності текстів, що потрапили у фокус дослідження, виокремленням характерних груп сюжетів та сюжетних мотивів. Результати викладено у статті (Ханіс, 2025). За межами тієї публікації залишилися габаритні таблиці з класифікацією сюжетів – ці ілюстративні матеріали ‹сюжетного етапу В› розміщуємо в Додатках А–Б та додатково прокоментуємо їх у розділі 3.

Етап Г – ‹ритмоформули в сюжетах: географія›. Цю ж колекцію зі 125 зразків було піддано дуже детальному силабічному й стильовому аналізу. У статті (Ханіс, 2025) подано короткі висновки після проведених аналітичних процедур. Однак, цей етап заслуговує на окреме висвітлення – саме він стане основним аналітичним розділом цієї публікації (див. розділ 4).

3. ЛВП ‹V*6³›: етап В – вивчення сюжетного фонду

3.1. Аналітична база

Аналітичну базу для поглибленого вивчення сюжетів становлять 125 зразків ‹ЛВП V*6³›, відібраних із польових записів зі Східного Поділля (далі – СхП), Правобережної (Пб) та Лівобережної (Лб) Наддніпрянщини так, щоби представити два окраїнних сектори терену, де межують два великих історико-етнографічних регіони – поріччя Середнього Дніпра на сході (Середня Наддніпрянщина) та Південного Бугу на заході (Східне Поділля). Матеріали Вінниччини, Хмельниччини, Кропивниччини, Правобережної та Лівобережної Черкащини взято з друкованих і рукописних праць (Дудар, 2007; Єфремова, 2019; Танцюра, 1998; Терещенко, Н., 1996) та архівних зібрань (Мурзина, 1987–1993; Керімова, 1991–1994), матеріалів експедицій «Чорнобай» (Вовк, 2006) та «Драбів» (Пшенічкіна, 2018), а також із польових записів авторки (2023–2024 років).

Відібрані зразки представили репертуар, локалізований у басейнах річок Південний Буг (СхП) та Дніпро (обидва береги) як дві ***порівняно автономні колекції***. У контексті загального ареалу дослідження (на картах Д1 і Д2 показаний світлішою кольоровою заливкою, вкритою чорними й сірими значками, що демонструє фронтальний характер ареалу – його суцільне покриття) вони виступили як два «розвідувальні шурфи» у суцільному масиві. Цей підхід унаочнив важливу різницю між репертуаром СхП та Ндд – як у фондах сюжетів, так і в динаміці ритмоформул.

Розглянемо особливості сюжетного наповнення фонду ‹ЛВП V*6³› у вивчених регіонах.

3.2. Параметри виокремлення сюжетів. Сюжетні групи

Оскільки авторка не знайшла в українській словесній фольклористиці праць, де б систематизувалися весільні сюжети та мотиви, довелося розв'язувати цю проблему самостійно. Опорою в цій процедурі слугували положення з праць Олексія Дея (1986), Віри Білик (2002) та Надії Пастух (2004, 2006, 2019).

У студії (Ханіс, 2025) було проведено детальний сюжетний аналіз відібраних 125 зразків. Серед них початково виокремимо дві групи:

– перша, численна (97 зразків) представляє фонд ***ліричних сюжетів***, що є в центрі нашої уваги (їх зареєстровано в таблиці Додатка А);

– інша, невелика (28 текстів) – це твори, «прив'язані» до певних етапів обряду, вони супроводжують обрядову дію, а не концентруються на внутрішньому переживанні персонажа, їх було окреслено як ***акціональні сюжети*** (виписані в Додатку Б).

Параметри, за якими відбувалася як ця попередня, так і подальша глибша систематизація, такі:

– хто виступає головною дійовою особою,

– які другорядні персонажі беруть участь у діалогах / монологах,

– які форми викладу застосовуються в тексті (монолог, діалог, хор-коментатор).

Ліричні сюжети довелося поділити на дві підгрупи – ліро-епічні та лірично-психологічні (див. (Ханіс, 2025)), тож в цілому обговорюватимемо три типи сю-

жетних груп. Якщо розташувати всі три групи на шкалі, яка визначатиме міцність зв'язків із весільним ритуалом, акціями – від тісних до ослаблених (і навіть «втрачених»), матимемо такий порядок:

1 – Акціональні пісні – функціонують як супровід обряду, підтримують ритуальні дії**;**

2 – Ліро-епічні сюжети – мають проміжний характер, охоплюють елементи драматизації та коментарів хору (у самому тексті пісень), які пом'якшують ритуальну строгість**;**

3 – Лірично-психологічні сюжети – сконцентровані на внутрішньому світі М., її матері, батька й товаришок. У центрі твору – емоції та переживання, що передаються головно через монолог, рідше діалог. Такі пісні виконують у моменти «ліричної зупинки дії», коли всю увагу зосереджено на переживаннях щодо долі М.

У зв'язку з тематикою дослідження головний інтерес представляли сюжети двох масивів ліричних текстів. Серед них авторка виокремила 7 основних груп, об'єднуючим фактором для кожної з яких слугував певний сюжетотворчий ‹***мотив-ідея***› – ці мотиви виписані в першому стовпчику таблиці 1. У межах таких груп виявили себе ще 10 підгруп: мотиви-ідеї знайшли вираження вже в **конкретних** сюжетах (позначаємо їх літерами абетки), а сюжет може «розбиватися» на варіанти розгортання (А-1, А-2 тощо). Усього вдалося вирізнити 10 сюжетів у 19-ти варіантах.

У таблиці 1 (наст. стор.) наведено сюжетні групи з короткою характеристикою мотивів-ідей, їх буквено-числові позначення та характерні інципітні рядки, а також зображення значків, якими сюжети передано на карті Д1.Є ще окремі одиничні сюжети, які не увійшли в ці групи, але демонструють зв'язки між персонажами та ключовими мотивами. Усі вони згруповані за сюжетними блоками, детально описані та розмішені у Додатках А–Б.

3.3. Географічний аспект вивчення сюжетів

Картографування. Унаочнити територіальну поширеність цих сюжетних груп допомагає картографування: локалізацію досліджених сюжетних різновидів показано на Карті Д1. Сірою заливкою передано суцільний ареал мелодій макротипу ‹V6^3› у вивченому регіоні, встановлене за картами (Клименко, 2019, карта 2; Ханіс, 2023). Місця фіксацій показані сірими пустими колами.

Різновиди фонових заливок позначають територію з подільськими мелостильовими ознаками (Побожжя) та територію з наддніпрянськими мелостильовими ознаками – їх описано в статтях (Ханіс, 2023, 2024).

Виокремлені сюжети передають кольорові плямки, згідно з табл. 1 (кожній літері відповідає певний колір). Щоб відрізнити розгалуження сюжетів у межах певної групи, використовуємо додатково точки різних кольорів усередині плямок. Якщо в одному селі записано кілька сюжетів – розташовуємо їх біля номера села (за (Гринюк, 1987)) в алфавітному порядку літерних кодів.

Сюжети акціональної, неліричної функції позначаємо заповненим колом сірого кольору.

Географія сюжетів. З карти Д1 постає така картина **співвідношення** сюжетів і територій.

1. Виявилось, що деякі сюжети притаманні лише Середній Наддніпрянщині, тоді ж як інші трапляються лише на Побужжі – розділення сюжетних груп за регіонами показане в Додатку В. Отже, можемо говорити про те, що існують ***регіональні сюжетні групи***: **східноподільська** (яка включає в себе 6 сюжетів: Г-1, Г-2, Г-3, Ж, З-1, З-2) та **наддніпрянська** (дев'ять сюжетів: А-1, А-2, А-3а, Ґ-1а, Ґ-1б, Ґ-2, Е, Є-1, Є-2).

2. Усе ж чотири сюжети були зафіксовані в обох зонах – визначимо цю групу як змішану (СхП+Ндд: Д, В; Б, А-3б). Ці сюжети в географічному плані «поводяться» неоднаково: два з них (В, Д) в основному «тримаються» Поділля, а в зоні Ндд з'являються точково; поширення двох інших (А-3б, Б, де головним є мотив прощання М. з матір'ю – центральний для наддніпрянських сюжетів) явно вказує на їх походження з території Ндд, звідки вони просунулися на захід як одиничні вкраплення (Уманщина).

3. Прикметно, що сюжети ***акціональної підгрупи*** (Додаток Б) здебільшого мають східноподільське походження (сірі кола в карті Д2), а в басейні Дніпра помічені лише у мікстовій зоні. Це дає досліднику дуже важливу географічну мітку: можливо, саме в цій місцевості мелодії ритмічного макротипу ‹♩*6^3› почали в минулому свій перехід від функції суто обрядового супроводу до функції ліричного висловлювання. Дуже важливо зіставити ці твори з видами ритмосилабічного дроблення – про це мова йтиме у розділі 4.

4. ЛВП ‹V*6^3›: етап Г – ритмосилабічні варіанти: територіальна динаміка видозмін

4.1. Дослідницькі завдання

Наступним кроком дослідження було уважне вивчення видозмін у ритмічній формулі, пов'язаних з коливаннями силабічної форми текстів. Цей аспект коротко прокоментовано в статті (Ханіс, 2025), натомість тепер ракурс вивчення буде зосереджено на діапазоні варіативності вторинної силабічної формули ‹V{44$_{5,6}$}› та координації варіантів з алгоритмом ритмосилабічного дроблення (АРД) (Клименко, 2020, §5.2.1), для чого важливо показати весь механізм аналізу. Нагадаємо конструктивні основи шестидольної формули та алгоритм її видозмін у полі дії АРД (табл. 2)[1].

В основі композиції макротипу ‹♩ 6^3› лежить базова 6-дольна формула, складена з трьох пар спондеїв. Це вихідна модель. У пісенних зразках вона виступає в різних версіях ритмосилабічного дроблення – ***довільному*** (притаманному «старшим» зразкам шестидольної льної строфи)[2] та ***сталому вторинному***, що утворює ***формулу другого покоління***.

[1] У таблиці показано ідеальні ритмічні схеми, що передають послідовний механізм АРД. Реальні пісенні зразки мають набагато складніші ритмічні малюнки (див. музичні приклади в Додатку Ґ) – «інкрустовані» ямбізаціями (нот. 2аб, 3), наддробленням (нот. 5), рубатними відхиленнями, темповими контрастами частин (нот. 4). Ці особливості наразі вивчаються і будуть описані в окремій роботі.

[2] Початкові стадії дроблення та їх географія така: «Для північнобілоруських зразків характерна орнаментація або незначне дроблення форм. Приблизно на лінії Копиль – Осиповичі – Бобруйськ – Вєтка – Красна Гора – Клинці розпочинається активізація довільного дроблення» (Клименко, 2020а, с. 125).

1. Сюжетні групи та різновиди сюжетів: легенда до карти 1 (Додаток Д)

Сюжетні групи, об'єднані ‹мотивом-ідеєю›	Сюжети та їх різновиди (в лапках – характерні інципіти)	Значок у карті Д1
Група 1. *Мотив розлуки М. з її* ***матір'ю***	А-1 «*Ненько ж моя та й голубочко*»	
	А-2 «*Бариш мене, ненько моя, бариш*»	
	А-3а «*Даєш мене, моя ненько, даєш*» «*Ой ти, клену, кленовий листочок*»	
	А-3б «*Куди, доню, убираєшся*»	
	Б «*Ой у лузі під калиною*»	
	В «*Чи я тобі надокучила*»	
Група 2. *Мотив жалю М. за дівуванням як волею*	Г-1 «*Ой піду я до дунаю*»	
	Г-2 «*Ой глянь, мати, та на мій посад*» «*Ой дружочки-голубочки*» «*Скільки було суботоньків*»	
	Г-3 «*Ішла лісом та й доріжкою*»	
Група 3. *Мотив прощання М. з* ***батьком***	Ґ-1а «*Коло моря буяри гуляли*»	
	Ґ-1б «*Ой матінко, да й не лай мене*»	
	Ґ-2 «*Шо я в батька та й на одході*»	
Група 4. Тексти, що опосередковано розкривають *мотив прощання М. з її рідними*	Д «…*Снився мені сон дивнесенький*»	
	Е «*Шо вже вечір на дворі смеркає*» «*Ой піду я до броду по воду*»	
Група 5. Тексти, у яких *стосунки М. та Мй зображено через символічні картини* (Пастух, 2019)	Є-1 «*Кругом лісу шовкова травиця*»	
	Є-2 «*За хатою, за світлицею*»	
Група 6. *Мотив сподівання М. на щасливий шлюб*	Ж «*За городом та овес рясний*»	
Група 7. Пісні, що супроводжують *сирітське весілля*	З-1 «*Ой знеси мене, Боже*»	
	З-2: «*Ти діброво, ти зеленая*»	

2. Ритмічна модель та її дроблення

Стадії (режими) видозмін ритмоформули (РФ)	Діапазон коливань силабічної форми	Ритміка: модель і варіанти
Вихідна модель ♩6 (пронумеровані позиції називаємо первинними позиціями – ПП)	V6	1 2 3 4 5 6
Режим довільного дроблення позицій 1–4	V6–10	
Місце ключової цезури, що формується у режимі довільного дроблення	V7–10	
Схеми вторинного дроблення: стале дроблення позицій 1–2 і довільне дроблення позицій 3–4	V{44}	
	V{45}	
	V{46}	
Зведена формула другого покоління ♫6	‹V{$44_{5\text{-}6}$}	
Формули з наддробленням	‹V{$4_5 4_{5\text{-}6}$}	

Режим довільного дроблення неодноразово описаний на матеріалах Полісся, де він панує: його проаналізовано в подробицях для глибинних поліських теренів (Мархель, Клименко, 2013), для поліськоволинського порубіжжя (Скаженик, 2013) та для нижньодеснянського лівобережжя (Данилейко, 2013).

Натомість на території Східного Поділля й Середньої Наддніпрянщини ми вже натрапляємо на ***формулу другого покоління*** ‹♫ 6^3›: дроблення охоплює перших чотири позиції моделі, внаслідок чого кількість силаб збільшується від початкових 6-ти до 9–10-ти (а іноді й 10–11-ти; у таблиці 2 рядки 5–7). Дроблення 1–2-ї позицій на цих територіях є сталим, тому утворюється постійна внутрішня цезура і вірш з одноцільного стає ***дводільним*** – завжди складається з двох силабогруп, розділених стабільною цезурою між другою і третьою первинними позиціями (у таблиці цезуру показано пунктирною тактовою рискою – ‹ПП2 ¦ ПП3›). Це і є

форма другого покоління, вірш якої виписуємо складною формулою, позначивши похідний характер форми вірша фігурними дужками: ‹V{$44_{5\text{-}6}$}[3]›.

У вторинних формулах (рядки з рожевою заливкою) характер «розробки» первинних позицій вихідної моделі дуже відрізняється: ПП1–2 набули сталого виду з 4-х восьмих тривалостей, позиції ПП3–4 продовжують функціонувати в режимі довільного дроблення (це передано значком ♩𝅘𝅥𝅮), позиції ПП5–6 зберігають первинну модельну форму. І. Клименко в робочих дискусіях давно цікавилася тим, наскільки довільно дробляться ПП3–4 в центральноукраїнських регіонах, плануючи дослідження того, чи силабічні варіанти V{44}, V{45} та V{46} матимуть послідовний географічний «вектор нарощування» (подібно до нарощування активності дроблення на Поліссі при рухові з півночі на південь[1]), якщо обирати пісні з певної місцевості. У цій статті авторка поставила перед собою саме це завдання. Було заплановано отримати відповіді на низку запитань:

1) Чи варіанти силабічних формул V{44}, V{45} та V{46} чергуються в одному пісенному зразку довільно?

2) Чи залежить сталість/рухливість силабічної форми від виду сюжету? Чи є такі сюжети, що вибудувані за однією з цих формул або ж переважно дотримуються її, допускаючи нечасті відхилення?

3) Якщо нанести формули V{44}, V{45} та V{46} на карту незалежно до сюжетів – чи виявиться певна закономірність їх географічного розташування в секторі перетину регіонів СхП і Ндд?

4) Чи існує взаємозв'язок між географією варіантів ритмосилабічних формул і географією сюжетів?

Для пошуку відповідей потрібно було провести спеціальні аналітичні процедури. Полігоном для них слугували ті самі 125 зразків з Побожжя й Середньої Наддніпрянщини. З ними було виконано серію аналітичних операцій та статистичних обрахунків – результати викладено в спеціальних колонках таблиці, розміщеної в Додатку В.

4.2. Аналітичне препарування матеріалів

Спочатку в кожному пісенному зразку було підраховано кількість ***семантично самостійних віршових рядків*** (далі – ВР): були відкинуті точні повтори, однак враховані варіантні (наприклад: «*Як я буду за* ***милого*** *йти*» / «*Як я буду за* ***нелюба*** *йти*»; «*А я* ***свекра*** *не боюся*, (2) / *Я свекрові покорюся*» / «*Я* ***свекрусі*** *не боюся*, (2) / *Я свекрусі покорюся*»). Сумарне число відібраних з колекції віршів склало 753 одиниці.

Далі для кожного ВР було виписано його формальну силабічну структуру – типову, з набору V{44}, V{45}, V{46}, або рідше – розширену розширену понад ці межі, наприклад, V{56}.

Однак під час цієї роботи було виявлено, що при побудові певних видів формул були задіяні спеціальні «тонкі» мовні інструменти, які ***нарощували силабічну норму***. Можна виокремити три способи нарощування.

○ Деякі ВР утворені через додавання асемантичних вставних слів: *та* / *та й*, *да* / *да й*, *то* / *то й*, *ой*, *аж* та подібних, що не несуть смислового навантаження, наприклад: «*Чи між дружки*, ***ой*** *чи між бояри*». Климент Квітка називав це ***орнаментацією*** (Квітка, 1971, с. 65, 67–71). Такий спосіб у колонках Додатка В позначено за допомогою символу, поданого у нижньому індексі – ‹+1› / зрідка ‹+2 / +3›: **V44$_{+1}$** та **V45$_{+1}$**. Отже, формальний варіант V{45} часто буває утворений орнаментацією V{44_{+1}}.

○ Інші ВР використовують заміни коротших слів їх довшими *версіями*, наприклад: «Піду, мамо, між *чужі****й*** люди» (замість «…між чужі люди»). Найчастіше це зменшено-пестливі форми (надаємо їм індекс «зп»), наприклад, «Ой таточку, мій *ріднесинький*» (замість «…мій рідний» чи «…мій рідненький»), «Рости, рости, мій *горішеньку*» (замість «…мій горіше»). Для таких утворень у таблиці В відведено спеціальні колонки: **V44зп**, **V45зп** та **V46зп**.

○ Трапляються й такі ВР, що поєднують обидва засоби: і додавання асемантичних часток, і зміни слова, наприклад, «Ой матінко *да й голубонько*» (замість «Ой матінко, голубко»), «Ой там мені *все горенько* буде» (замість «Ой там мені горе буде») тощо. Для таких формул після додавання потрібної кількості вставних складів приєднуємо приставку «зп» та розташовуємо їх у колонках: **V44$_{+1зп}$** та **V45$_{+1зп}$**.

Хоча головну увагу було приділено другому елементу вторинної формули ‹V$44_{5,6}$›, все ж відзначимо, що й перша її частина також використовує ці засоби розширення кількості силаб, тож подекуди в колонках таблиці можна знайти відмітки такого типу: **V4$_{+1}$6**. Це означає, що перший елемент вторинної форми був розвинутий завдяки вставному складу, наприклад: «…Чом ти *же* мені вечерять не звариш?» або **V4$_{+3}$6зп**, як у рядку «*Та* ой ти *же*[2], клену *же*, кленовий *листочок*», де бачимо як додаткові три вставні склади у першому елементі, так і зменшено-пестливу форму слова «листок» у другому. Музична ритміка реагує на надмірне силабічне наповнення рядка прийомом наддроблення (нижній рядок таблиці; Додаток Ґ, нот. 5).

Однак кількість використань розширених формул (наприклад, **V4$_{+1}$6×1**[3]) вказує на те, що цей прийом є не постійним, тобто структурним, а оздоблювальним, факультативним.

[1] «Процес поступового «пророщування» вторинних форм відбувається в межах Полісся. У південнополіській смузі, приблизно на лінії Сарни – Олевськ – Коростень – Бородянка, далі вздовж Десни – Сейму, вторинні вірші з новоутвореною цезурою V{$44_{5,6}$} вже домінують у полі різновеликих поетичних рядків» (Клименко, 2020а, с. 125).

[2] Вставні склади «*же*» є дуже характерною ознакою виконавського стилю Наддніпрянщини та Лівобережжя. Їх можна трактувати не лише як складоутворювальні асемантичні вставні слова, а й як вокалізацію приголосного «ж», який не творить складу. Це явище описане в статті Олени Шевчук (Шевчук, 2009, с. 61, 64).

[3] Число фіксацій формули в певному тексті передано як ×1 / ×2 / ×3 тощо.

4.3. Статистичні підрахунки

Наступним етапом аналізу були статистичні підрахунки. **Методика підрахунків** була такою: коливання числа складів підсумовувалося в межах груп текстових зразків, що належали до певного сюжету (відповідно до реєстру в табл. 1). Результати обрахунків показані в цьому ж Додатку В.

Таблиця В організована так: виписано сюжетні групи (колонка 1), послідовно зведені в регіональні списки (східноподільський, мікстовий (сюжети, зафіксовані в обох осередках) та наддніпрянський – колонка 2), виведено число ВР, узятих для аналізу з певної групи (колонка 3) і далі розміщено 11 колонок, де представлено амплітуди хитання числа силаб у ВР (заголовки колонок) та кількість певних випадків (відповідні стовпчики). У стовпчиках також додатково виписані ті ВР, де вжито орнаментацію або зменшено-пестливі словоформи (прийом «зп»).

Зауважмо, що для підрахунків було обрано тільки ВР з типовою формулою ‹V{$44_{5,6}$}›, натомість існують і інші – випадкові або зіпсовані, їх винесено в останню колонку і вилучено з обрахунків.

Виведемо закономірності, що постають з аналітичної інформації Додатка В, підсумувавши питому вагу кожної з формул та їхніх особливих відхилень і виразивши її у відсоткових значеннях (табл. 3 і 4, наст. стор.).

Східноподільський сектор. Спочатку підсумуємо відомості із західної – східноподільської – частини обстеженого терену (табл. 3), додавши до них ті нечисленні сюжети, які трапилися в обох регіонах (змішана група).

Як бачимо, із 385 вивчених рядків, що походять зі СхП та точково трапляються в зоні Ндд, 218 (57%, тобто майже дві третини фонду) відповідають формулі V{45}. Це домінування виразно виявлене як у змішаній групі – 66,5%, так і в східноподільській – 47,5%, хоча тут воно дещо слабше.

Друге місце в різних групах між собою ділять варіанти V{44} та V{46}. Важливо, що формула V{44} отримала виразний прояв у зразках зі СхП (є тексти, де ця формула витримана стабільно), а V{46} – у змішаній групі.

Цікавим видається те, що показник найменшого числа фіксацій ці групи так само ділять між собою, але навпаки – у СхП групі найменш популярними є рядки з віршовою організацією V{46}, тоді як у змішаній – у меншості вже V{44}.

Якщо «перекласти» силабічні формули в музично-ритмічні (табл. 4), то ми побачимо пріоритетність для регіону СхП середньої формули, однак відзначимо, що формула V{44} ще має силу, охоплюючи біля третини ВР (табл. 4).

Наддніпрянський сектор. Розглядаючи наддніпрянську групу сюжетів (табл. 5), фіксуємо іншу ситуацію – тут однозначно домінують рядки структури V{46}, що охопили 258 одиниць з 368 (70%), отже, ця формула є домінантною для регіону Ндд (табл. 6):

Також для зони Ндд характерний прийом наддроблення, понаднормативного збільшення ВР, який сягає вже 11–12 складів V{$4_{+1}5(6)_{+1}$}, як у цьому тексті (див. нот. 5; табл. 7), де перший рядок розспівується за ритмосхемою з наддробленнями.

На прикладі цього тексту звернімо увагу на те, що пара віршів у строфі зазвичай витримана в одному розмірі, тоді як у сусідній строфі вона може змінитися.

Нетипові випадки. Східноподільський сектор реліктів довільного дроблення. Існують і виняткові варіанти силабічної форми ВР. Загальний відсоток нетипових структур становить 5% (38 рядків, із них 24 походять зі СхП). Виняткові форми відхиляються від формули ‹V{$44_{5,6}$}› із різних причин (зазначаємо дві з них).

А. Іноді це деформація структури через недотримання цезури, наприклад (див. Додаток Ґ, нот. 1б):

Скільки дівко- / -ю	*ходила*	V{**53**}
Нігде дружки	*не просил[а].*	V{44}
Тепер ходжу,	*дружку прошу:*	V{44}
– Розчеши мені,[4]	*брате, кос[у].*	V{**5**4}

Б. Однак є важливіші причини, особливо в тих випадках, коли зразки з винятковими формулами походять із сектору СхП. Вони засвідчують принципово інший режим ритмічної розробки зразків макротипу ‹♩ *6^3› – не зі стабільною формулою другого покоління, а з його ***попередньою формою – довільним дробленням*** (коли силабічний ряд коливається від 7 до 10 одиниць, без дотримання внутрішньої цезури V{4+…}). Ось характерний приклад (табл. 8):

Алгоритм довільного чергування 7- й 8-складників у цьому тексті продовжується до кінця твору. Типологічною ознакою довільного дроблення слугує те, що 7–8-складники чергуються в межах строфи – це відрізняє його від режиму вторинних формул, де певна строфа будується за одним лекалом (текст 7). Та ще вагомішою ознакою режиму довільного дроблення є вільне поводження з цезурою ‹ПП2¦ПП3› – у 7-складових ВР вона зникає.

Цю ж схему чергувань бачимо в сирітському тексті із с. Мазники (ХМЛ: Деражня) (Дудар, 2009, № 214а):

А Наталін батенько	V7
Перед милим богом лежит,	V{44}
Ше й навохрест ручки держит,	V{44}
Щиро ся богу молит,	V7
Ще щиріше бога просит…	V{44}

У цих селах є й інші зразки, де зауважуємо характерні елементи довільного дроблення (Дудар, 2009, №№ 230, 246, 410, 416). Семискладові строфи без цезури (хоча й у ряду інших строф строгої форми V{45}) трапляються також в інших селах Хмельниччини: Буглаї (Дудар, № 136[5]) та Пилява (Шубравська, 1982, № 502) (обидва – ХМЛ: Ст. Синява), Баламутівка (ХМЛ: Ярмолинці) (Єфремова, 2014, № 375), Ріпинці в околицях Кам'янця-Подільського (Шубравська, 1982, №№ 92, 126), в районі Дунаївців (там само, № 120).

[4] Можливо, ця строфа записана не зі співу, а з переказу, бо в нотації нема підказки, як розспівувати цей текст.

[5] У нотації місце «стягування» пари вісімок показане тільки в початковому такті, далі механізм, очевидно, той самий.

3. Силабічні формули в текстах східноподільської та «змішаної» сюжетних груп

Сюжетні групи за регіонами	Число вірш. рядків (ВР)	Кількість рядків та процентне співвідношення варіантів вторинної формули			Сума ВР в обох групах	Загальне процентне співвідношення варіантів формул:		
		V{44}	V{45}	V{46}		V{44}	V{45}	V{46}
СхП	199	59 = 29,5%	94 = **47,5%**	24 = 12%	385	63 = 16,5%	218 = **57%**	78 = 20,5%
Змішана (СхП+Ндд)	186	4 = 2%	124 = **66,5%**	54 = 29%				

4. Пріоритетна ритмосилабічна формула Східноподільського регіону (Побожжя)

Вірш	Ритм	Порівняна статистична вага в регіональному фонді
V{44}		1/3
V{45}		1/2
V{46}		1/10

5. Ритмосилабічні формули в текстах наддніпрянської групи

Група	Кількість вивчених ВР	Кількість рядків певного типу та процентне співвідношення формул		
		V{44}	V{45}	V{46}
Ндд	368	4 = 1%	94 = 25,5%	258 = **70%**

6. Пріоритетна ритмосилабічна формула Наддніпрянського регіону

Вірш	Ритм	Порівняна статистична вага в регіональному фонді
V{44}	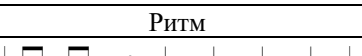	1/100
V{45}		1/4
V{46}		7/10

7. Текст, ритмізований із наддробленням

1. ***Та й за*** *хатою,*	***та за*** *світлицею,*	V{$4_{+1}5_{+1}$}
За хатою ж,	*за світлицею*	V{45}
Стоїть верба ж	*із росицею.*	V{45}
2. ***Та а*** *хто ж тую*	***та вер****бу підрубає?*	V{$4_{+1}6_{+1}$}
Ой хто ж тую ж	*вербу ж підрубає?*	V{46}
Ой хто ж тую ж	*росу ж позбирає?*	V{46}
3. ***Та під****рубає*	***та мо****лодий хлопчина.*	V{$4_{+1}6_{+1}$}
Підрубає ж	*молодий хлопчина,*	V{46}
Позбирає ж	*молода й дівчина.*	V{46}

8. Текст, ритмізований у режимі довільного дроблення

с. Пилипи Олександрівські (ХМЛ: Віньківці) (Дудар, № 418 – див. Додаток Ґ, нот. 1б)

1. *Скільки було*	*суботоньків,* (2-чі)	V{44}
Ше не бу-	*ло тако[ї].*	V7
2. *Ше не бу-*	*ло такої,* (2-чі)	V7
Суботонь-	*ки смутной*[ї].	V7
3. *Скільки`м косу*	*розплітала* (2-чі)	V{44}
І друже-	*чок не мал*[а].	V7
4. *Тепер косу*	*розплітаю* (2-чі)	V{44}
А дві дру-	*жечки ма*[ю].	V7

4.4. Географія видозмін формули V{$44_{5,6}$}›

Картографування. Підходи. Результати проведених обчислень було нанесено на карту Д2 – «Географія варіантів силабічної формули ‹V{$44_{5,6}$}› у Побожжі та Середній Наддніпрянщині у їх кореляції з сюжетами: домінантні версії». Для розуміння того, як матеріали теперішнього дослідження вписуються в загальний ареал, на картах Д1 і Д2 позначені усі зафіксовані в цій зоні зразки – вони створюють загальне тло ареалу.

За основу картографування видозмін силабічної форми взято попередню карту поширення сюжетів: сюжетні значки доповнені червоними позначками (крапка, риска, плюс). Відомості про різновид силабічної форми передано так: домінування формули V{44} показане червоними крапками, домінування формули V{45} показане червоними рисками, домінування формули V{46} показане червоними плюсами. Такі особливості, як понаднормативне дроблення через адицію асемантичних часток чи зменшенопестливі форми, не картографовано.

Отже, карта показує зв'язок між сюжетами і домінантними формулами викладу їх текстів (детальніші відомості про кожен сюжет можна побачити у таблиці Додатка В), але дозволяє також скласти загальну картину структурних «уподобань», що склалися у традиціях певних місцевостей.

Результати. Відмінність сюжетних репертуарів ‹ЛВП V*6³›, що розділяє весільні традиції Побожжя та Наддніпрянщини, кожна з яких має власний набір сюжетів, знайшла певне продовження й у відмінностях їх ритмосилабічної структури.

Побожжя. У східноподільському секторі найбільш популярними є варіанти V{45} і V{44}, та все ж можна відрізнити ступінь їх вагомості на двох берегах Південного Бугу. Вірші з вторинною формулою V{44} побутують лише на правобережжі (Деражнянський та Віньковецький райони). Північніше, на лівобережжі Південного Бугу (район Старої Синяви) такий тип структури вірша вже не має популярності – йому на зміну приходить формула V{45}, яка тут цілком панує. Така картина продовжується далі на південь і схід – до річки Синюха. Формула V{46} трапляється нечасто (на карті в цих поселеннях не показана).

Наддніпрянщина. Для Наддніпрянщини набір формул обмежений двома базовими версіями – V{45} і V{46}. З них друга тут є панівною, що особливо впадає у вічі на Лівобережжі Ндд. Вклинення структури V{45} спостерігаємо на Правобережжі Ндд – і це відбувається досить часто. Прикметна особливість сектору Ндд та, що базові формули ускладнені тут різноманітними орнаментальними адиціями, що збільшують нормативний вторинний вірш (8–10 складів) до понаднормативного (11–12 складів). Ритміка реагує на це переважно через механізм наддроблення.

Географічна прогресія ‹захід – схід›. У цілому для дослідженого терену панівною, найбільш затребуваною виявилася формула V{45} – цей варіант форми другого покоління притаманний для більшої частини зразків СхП та Пб-Ндд. Але з розташування червоних позначок на карті Д2 стає очевидною послідовна ***географічна прогресія*** нарощування силабічної формули творів ‹ЛВП V*6³›: від окремих проявів довільного дроблення (V7–V{44}) над Південним Бугом та на захід від нього, через стабілізацію V{44}–V{45} на Східному Поділлі (орієнтовно локус Уманщини) – до переважання формули V{46} з додатковими розширеннями V{$4_{+1}6_{+1}$} на Наддніпрянщині.

У цій послідовності виняткові фіксації семискладових віршів з правого берега Південного Бугу або з верхньої частини його басейну, попри їх нечисленність, дають нам дуже важливі сигнали про окраїнний характер цього сегменту макроареалу і про можливу близькість західного кордону такого явища як ‹ЛВП V*6³›.

4.5. Відповіді на питання

Чи вдалося отримати відповіді на запитання, сформульовані в пункті 4.1? Ці відповіді часткові, з перспективою продовження досліджень.

1) Варіанти силабічних формул V{44}, V{45} та V{46} чергуються в одному пісенному зразку, але не довільно, а згідно регіональної норми, яка є різною в Побожжі та в Наддніпрянщині.

2) Для висновків про кореляцію між сюжетом і сталістю (чи рухливістю) силабічної форми виявилося недостатньо матеріалу – понад 25 різних сюжетів у колекції зі 125 зразків дали замалу кількість записів кожного сюжету, аби можна було дати стверджувальні відповіді.

3) Формули V{44}, V{45} та V{46}, нанесені на карту незалежно до сюжетів, виявили чітку закономірність ***географічної прогресії*** в секторі перетину регіонів СхП і Ндд, скерованої і***з заходу на схід.***

4) Взаємозв'язок між географією варіантів ритмосилабічних формул і географією сюжетів проявився як загальний поділ на два сектори – СхП і Ндд, що мали окремішні ознаки як у сюжетному наборі, так і в домінантних формах силаборитміки.

Висновки

У статті продовжено серію досліджень весільних пісень шестидольної строфічної основи ‹V*6³› у центральних регіонах України – на межі Східного Поділля та Наддніпрянщини. Особливість цього пісенного масиву – домінування в текстах не традиційних обрядових коментарів, а лірико-психологічних мотивів; така перевага дозволяє зарахувати цю групу творів до ***субжанру ліричних весільних пісень*** (ЛВП). Друга особливість регіональних зразків – їх належність до класу похідних форм, так званих форм другого покоління, що знаходить вираження у розширеній дводільній формі цезурованих віршових рядків ‹V{$44_{5,6}$}› та вторинній ритмічній формулі, отриманій алгоритмом ритмосилабічного дроблення (АРД). Важливим компонентом цього пісенного масиву є специфічний ладозвукорядний комплекс з опозиціями 1–2–5 щаблів (триопорний лад) – він забезпечує «журний» характер творів, який добре корелює із сумними поетичними мотивами.

Названі характеристики виразно виокремлюють ***центральний субмасив*** ‹ЛВП V*6³›, що є ***ядром ліризації текстів і мелодій*** цієї та інших весільних моделей, у контексті повного поліетнічного макроареалу строфи ‹V*6³›. ***Центральний*** «***ліричний субмасив***» є протиставним ***північному поліському субмасиву***, де збереглася більш давня текстів, мелодики та первісна ритмічна структура. Проте допоки не встановлено, на якій території мелодії цієї моделі видозмінюють як свою структуру, так і обрядову функцію, якщо рухатися від Полісся на південь.

Спираючись на центральноукраїнські матеріали, вдається випрацювати **методи їх дослідження**, які допомогли б провести **гіпотетичні географічні межі ліричного субмасиву**, а також глибше вивчити його зсередини – **систематизувати специфічні сюжети**, що побутують саме на цій території, упорядкувати відповідні їм **силабічні варіанти** вторинної формули й

встановити кореляцію між цими рівнями та між їх географічними проєкціями. Для цього в статті використано аналіз сюжетів, ритмотипологічний аналіз та моделювання, статистичні підрахунки варіантів силабічної формули. Кожен з елементів, як і їх сукупність, було вивчено в географічному аспекті з застосуванням картографування – на предмет їх прив'язки до певних територій, тобто на наявність чи відсутність ареалів, де реалізовано ці фактори. Картографування сюжетів, що є для етномузикології нетиповою аналітичною операцією, було проведене вперше. У центрі мелоаналітичного розділу статті опинилося питання специфіки силаборитмічної будови – варіативність силабічної формули другого покоління ‹V{$44_{5,6}$}› та картографування різновидів силабічних формул.

База дослідження склала 125 зразків. Детальний аналіз подільсько-наддніпрянських сюжетів та їх картографування у зв'язках із видозмінністю силабічних формул дозволили виявити певні закономірності.

1. Систематика сюжетів. За сумами критеріїв (головні дійові особи, від імені яких іде мова, ключовий мотив-ідея, специфіка висловлювання (монолог, діалог, коментар хору), власне сюжетна канва) виокремлено 10 типових сюжетних груп ліричного змісту у 19-ти різновидах. Така систематизація весільних текстів виконана вперше.

2. Регіональні репертуари. Вдалося простежити територіальні прив'язки певних текстів до басейнів річок: групи сюжетів побутували лише в межах одного з двох річкових басейнів, сформувавши ***східноподільський*** (шість груп сюжетів у Побожжі) та ***наддніпрянський*** (вісім груп, локалізованих на обох берегах Дніпра) ареали. Лише чотири сюжети точково представлено в обох регіонах.

3. Корпус сюжетів та їх силабічні форми. За малими винятками (усі вони локалізовані на захід від Південного Бугу), ліричні сюжети дотримуються вторинної моделі віршування за схемою ‹V{$44_{5,6}$}›. Вдалося спостерегти, що цей корпус сюжетів не має версифікації більш раннього, довільного типу (‹V7–9›). Отже, історично пізніша лірична функція весільних творів знайшла своє вираження в автономному корпусі текстів, створених саме для цієї ідеї, і в час їхнього створення вони орієнтувалися вже на цю вторинну модель цезурованого вірша ‹V4+…›.

4. Силабічна формула: механізми видозмін. Детально простежено всі вияви коливань у силабічній формулі ‹V{$44_{5,6}$}› та механізми їх появи: адиції асемантичних часток, зменшувально-пестливі або просто розширені варіанти слів.

5. Кореляція сюжетів і ритмів. Між отриманими ареалами поширення сюжетів та силабічних ритмів прослідковано тісний зв'язок: сюжетам із Побожжя притаманні віршові структури V{44} та V{45} (домінантна), тоді як на Наддніпрянщині на перший план виходять форми V{45} та V{46} (домінантна).

6. Динаміка силабічних форм: географічний вектор. Огляд змінності силаборитміки у проєкції від Поділля до Наддніпрянщини виявив внутрішню територіальну динаміку силабічних форм, що полягає у поступовому збільшенні силабічного нормативу при умовному рухові з заходу (Побожжя, ‹V{44–45}›) на схід (береги Дніпра, ‹V{45–46}›) обстеженого терену. Це явище окреслене як «географічна силабічна прогресія захід-схід».

7. Диференціація регіонів. На картах яскраво виступили відмінні, специфічні риси, властиві репертуарам кожного з річкових басейнів. Виявлені особливості відмежовують традиції ліричного весільного співу Східного Поділля від групи наддніпрянських стилів. Отже, масив ліризованих шестидольних строф вторинної ритмоформи, який у межах макроареалу строфи ‹V*6^3› виглядав порівняно монолітним масивом (протиставним північному масиву з довільним дробленням моделі та широким діапазоном сюжетів), за більш детального розгляду проявив диференціальні ознаки. Отримані спостереження вимагають продовження дослідження із залученням додаткових «ущільнювальних» матеріалів.

Перспективи дослідження

1. Залишаючись у межах типологічного масиву ‹V*6^3›, ми плануємо такі наступні кроки:

– розширити географічний обсяг матеріалів на північ (до перехідної зони від Полісся до Поділля), що допоможе прокреслити ту межу, де, по-перше, довільне дроблення первісної формули переходить у стабільну вторинну версію ‹V$44_{5,6}$› (визначити ареал закріплення вторинних форм), по-друге – де саме ця форма перестає обслуговувати активну обрядову дію (бути акціональною) і починає побутувати лише як ЛВП;

– розширити географічний обсяг матеріалів на схід (охопити Переяславщину й Полтавщину), де знаходиться серцевина традиції ліричного весільного співу з найскладнішими фактурними різновидами;

– продовжити вивчення сюжетів в ширшому географічному обсязі з метою встановити повний реєстр ліричних текстів.

2. Проведену в статті **апробацію аналітичних методів** можна поширити на інші пісенні групи: подібні підходи можна рекомендувати для майбутніх досліджень пісень обрядової функції та їх ліричних відгалужень, зокрема, варто відстежувати (а) зв'язок сюжетних груп і варіантів силабічної ритміки (виявлено порівняно сталі формули поетичних текстів) та (б) прикріпленість певних сюжетних груп до конкретних окреслених географічних зон (доведено, що регіон може мати власний сюжетний корпус).

3. Звернення до ліричних пісень весільного циклу (‹ЛВП›) дозволяє порушувати складні питання про місце та роль ліричного компонента в шлюбній церемонії (як пізніших нашарувань, пов'язаних з історичною еволюцією обрядового репертуару), можливо, наблизитись до окреслення відносної хронології виникнення (часових меж) та побутування шарів народного ритуально-ліричного мелотворення, його регіональних відмін, та, ширше – до висвітлення важливих світоглядних змін у соціальному й психологічному розвитку сільських громад, зокрема, набуття суб'єктності головним жіночим персонажем весілля – Молодою, яку в давніших традиціях трактували як об'єкт суспільно значущих обрядодій і на почуття якої громада мало зважала.

Цитована література і джерела

Архіви

Архів Керімової, Н. (1991–1994). Частина експедиційної колекції дослідниці з Кіровоградщини та Дніпропетровщини. [Архівна колекція]

Архів Мурзиної, О. (1987–1993). Частина експедиційної колекції дослідниці з Кіровоградщини (1987–1993 років зібрання). [Архівна колекція]

Архів Пшенічкіної, Г., Ханіс., Н. та Даниленко, О. (2018). Експедиція «Драбів» (у села Драбівського р-ну Черкаської області – 2018 року). [Архівна колекція]

Публікації

Білик, В. (2002). *Особливості психологізму українських народних пісень*. [Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук (10.01.07 – фольклористика)]. Львівський нац. ун-т ім. вана Франка. Львів. 29 с.

Вовк, О. (2006). *Пісні затопленого краю: Традиційні обрядові пісні з межиріччя Дніпра та нижньої Сули. Збірник музично-етнографічних матеріалів*. (Дипломна робота). Національна музична академія України: Кафедра музичної фольклористики. Київ. 29 с., 99 нотацій і текстів.

Гринюк, П., Сидорін, А. (Упор.). (1987). *Українська РСР: Адміністративно-територіальний устрій: на 1 січ. 1987 року*: [довідник]. Київ: Гол. ред УРЕ. 504 с.

Данилейко, І. (2013). Особливості ладової організації весільних меломасивів лівобережжя нижньої Десни (Чернігівщина). Мелодії триопорного ладу у шестидольних композиціях. *Проблеми етномузикології, 8* (*Слов'янська мелогеографія, 4*), 155–163+К8-К9. Київ.

Дей, О. (1986). *Українська народна балада*. Київ: Наукова думка. 263 с.

Дмитренко, М. К. (Упор.). (1998). *Г. Т. Танцюра. Весілля в селі Зятківцях*. Київ: Редакція часопису «Народознавство». 404 с. (Серія *«Бібліотека часопису «Народознавство»*).

Дудар, О. (2007). *Музичний фольклор Хмельницького Поділля (етномузикологічний та етносоціологічний аспекти дослідження)*. (Дис …канд. мистецтвознав.: 17.00.03). Національна академія наук України, Ін-т мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. Київ. 268 арк.

Єфремова, Л. О. (Упор.). (2019). *Народні пісні Вінниччини (з колекцій збирачів фольклору).* Київ: Логос. 680 с.: ноти, карти.

Іваницький, А. (2004). *Український музичний фольклор*: *Підручник для вищих учбових закладів* (3-е вид. доп.). Вінниця: Нова книга. 320 с.

Квитка, К. (1971). Заметка о происхождении русской песни про татарский полон. В кн.: В. Л. Гошовский (Сост.). *Избранные труды*: в 2-х т. Т. 1, сс. 61–71. Москва: Советский композитор.

Клименко, І. (2019). Весільна макроареалогія слов'яно-балтського меломасиву. *Проблеми етномузикології, 14*, 7–48+карти. Київ. DOI: https://doi.org/10.31318/2522-4212.2019.14.183849

Клименко, І. (2020). *Обрядові мелодії українців у контексті слов'яно-балтського ранньотрадиційного меломасиву: типологія і географія. Т. 1: Монографія*. 360 с.; *Т. 2: Атлас*. 100 с. + DVD. Київ: НМАУ ім. П. І. Чайковського. Отримано 16.09.2024 з сайту: https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/klymenko-dysertatsiya.pdf

Луканюк, Б., Добрянська, Л. (2004). Спроба мелотипології весільних ладканок і пісень західного Полісся та західної Волині. *Етнокультурна спадщина Полісся, 5*, 95–108. Рівне.

Луканюк, Б. (2022). *Курс музичного фольклору* (у 3-х кн.). Львів: СПОЛОМ. 512 с.

Мархель, М., Клименко, І. (2013). Весільна композиція трирядкового шестидольника на межі західного і східного Полісся: реконструкція реліктів скрипкової традиції за методикою мелогеографії. *Проблеми етномузикології, 13*, 143–154. Київ.

Мурзина, О. (2013). Середня Наддніпрянщина в історичному контексті формування традиції. *Проблеми етномузикології, 9*, 12–37.

Пастух, Н. (2004). Зміни в символіці сучасної весільної обрядової пісенності українців. *Народознавчі Зошити, № 1–2*, 37–66. [Вийшло друком у 2005 році]. Отримано 14.09.2024 з сайту: https://www.academia.edu/98439662

Пастух, Н. (2006). Українське весілля XX століття: вплив обрядових змін на пісенну символіку. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна, 37*, 190–206. Отримано 14.09.2025 з сайту: https://www.researchgate.net/publication/392445127_Ukrainske_vesilla_HH_stolitta_vpliv_obradovih_zmin_na_pisennu_simvolik u_The_Ukrainian_Wedding_of_the_20th_Century_The_Influence_of_Ritual_Changes_on_Song_Symbolism#fullTextFileContent

Пастух, Н. (2019). Українська весільна пісня про віщий сон молодої: рух у просторі та часі. *Народознавчі зошити, 5(149)*, 1260–1267. DOI https://doi.org/10.15407/nz2019.05.1260

Пшенічкіна, Г. (2015). Весільні тиради правобережної Черкащини з 6–7-складовою основою: особливості компонування. *Проблеми етномузикології, 10*, 81–103. Київ.

Скаженик, М. (2013). Трирядкові весільні наспіви з шестидольною основою на полісько-волинському пограниччі (північна Житомирщина): ритмічні та звуковисотні різновиди. *Проблеми етномузикології, 8*, 131–142 + карта К19. Київ.

Терещенко, Н. (1996). *Песни свадебного обряда Кировоградской обл. Некоторые вопросы структурной типологии* [Рукопис]. (Дипломна робота). Кіровоград. 187 с.

Терещенко, О. (2015). Центральноукраїнський весільний мелотип з віршовою структурою V4452 на теренах пізнішого заселення. *Проблеми етномузикології, 10*, 39–66. Київ.

Ханіс, Н. (2023а). Весільна лірика Середньої Наддніпрянщини: географія ладових параметрів у строфічних мелотипах шестидольної основи [Доповідь]. *Сьома міжнародна наукова конференція «Україна. Європа. Світ: історія та імена в культурно-мистецьких рефлексіях». Секція етномузикології*, Київ (2023, 2–4 листопада). Отримано 14.09.2025 з сайту: https://youtu.be/Qdyi-NuRnb4?si=RWC1P29JlnoDBC56

Ханіс, Н. (2023б). Ліричні весільні пісні Середньої Наддніпрянщини: морфологія та географія строфічних мелодій шестидольної основи». *Проблеми етномузикології, 18*, 52–74. Київ. DOI: https://doi.org/10.31318/2522-4212.2023.18.294830

Ханіс, Н. (2023в). *Наддніпрянські весільні пісні ліричної функції: локальна морфологія строфічних творів шестидольної основи*. (Дипломна робота на здобуття ступеню магістра). Національна музична академія України імені П. І. Чайковського: Кафедра історії української музики та музичної фольклористики. Київ. 100 с. + Додаток 64 с.

Ханіс, Н. (2024а). Весільні ліричні пісні шестидольної строфічної форми з Наддніпрянщини: проблеми моделювання локальних фактурних інваріантів [Доповідь]. *Четвертий міжнародний етномузикознавчий симпозіум «Актуальні питання східноєвропейської етномузикології». Дніпровська академія музики*. Дніпро (2024, 7–10 лютого). Отримано 10.09.2025 з сайту: https://youtu.be/q9WJlc98YzY?si=YwikMMYoVmLxbQt0

Ханіс, Н. (2024б). Ладо-гармонічний архетип багатоголосних ліричних весільних пісень шестидольного ритму в Середній Наддніпрянщині (результативність і проблеми моделювання). *Музикознавча думка Дніпропетровщини: Збірник наук. статей, 26(1)*, 110–133. Дніпро: ГРАНІ. Отримано 10.09.2025 з сайту: https://grani-print.dp.ua/index.php/mtd/article/view/651

Ханіс, Н. (2025). Весільні пісні шестидольної основи – субмасив побутування ліричних сюжетів у поріччях Середнього Дніпра та Південного Бугу. *Етномузика, 21*, с. 110–130.

Шевчук, О. (2009). Вокалізація у дзеркалі фонетичних транскрипцій (вступ до порівняльних досліджень). *Проблеми етномузикології, 4*, 53–78. Київ.

Шубравська, М., Іваницький, А. (Упор.). (1982). *Весільні пісні*: у 2-х кн. Київ.

REFERENCES

Archives

Arkhiv Kerimovoi, N. (1991–1994). Chastyna ekspedytsiinoi kolektsii doslidnytsi z Kirovohradshchyny ta Dnipropetrovshchyny [Part of the researcher's field collection from Kirovohrad and Dnipropetrovsk regions] [Archival collection].

Arkhiv Murzynoi, O. (1987–1993). Chastyna ekspedytsiinoi kolektsii doslidnytsi z Kirovohradshchyny (1987–1993 rokiv zbirannia) [Part of the researcher's field collection from Kirovohrad region (1987–1993 collection)] [Archival collection].

Arkhiv Pshenichkinoi, H., Khanis, N., & Danylenko, O. (2018). Ekspedyt-siia "Drabiv" (u sela Drabivskoho r-nu Cherkaskoi oblasti – 2018 roku) ["Drabiv" expedition (villages of Drabiv district, Cherkasy region, 2018)] [Archival collection].

Publications

Bilyk, V. (2002). *Osoblyvosti psykholohizmu ukrainskykh narodnykh pisen* [*Peculiarities of Psychologism in Ukrainian Folk Songs*] [Author's abstract for the degree of candidate of philological sciences (10.01.07 – folklore)]. Ivan Franko National University of Lviv. Lviv. 29 p. [in Ukrainian].

Danyleiko, I. (2013). Osoblyvosti ladovoi orhanizatsii vesilnykh melomasyviv livoberezhzhia nyzhnoi Desny (Chernihivshchyna). Melodii tryopornoho ladu u shestydolnykh kompozytsiiakh [Peculiarities of the organization of wedding melomasses of the left bank of the lower Desna (Chernihiv region). Tri-pole tunes in six-track compositions]. *Problemy etnomuzykologiyi* [*Problems of Music Ethnologhy*]. *Iss. 8*, 155–163 + K8–K9. [in Ukrainian].

Dei, O. (1986). *Ukrainska narodna balada* [*Ukrainian Folk Ballad*]. Kyiv: Naukova dumka (publishing house). 263 p. [in Ukrainian].

Dmytrenko, M. K. (Comp.). (1998). *H. T. Tantsiura. Vesillia v seli Ziatkivtsiakh* [*Wedding in the Village of Zyatkivtsi*]. Kyiv: Editorial Office of the magazine "Narodoznavstvo". 404 p. (Series *"Library of the magazine "Narodoznavstvo"*). [in Ukrainian].

Dudar, O. (2007). *Muzychnyi folklor Khmelnytskoho Podillia (etnomuzykolohichnyi ta etnosotsiolohichnyi aspekty doslidzhennia)* [*Musical Folklore of Khmelnytskyi Podillia: Ethnomusicological and Ethno-sociological Aspects*]. (Candidate dissertation in musicology: 17.00.03). National Academy of Sciences of Ukraine, M. T. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology. Kyiv. 268 p. [in Ukrainian].

Hryniuk, P., Sydorin, A. (1987). *Ukrainska RSR: administratyvno-terytorialnyi ustrii: na 1 sichnia 1987 roku:* [*dovidnyk*] [*Ukrainian SSR: Administrative-territorial arrangement as of Jan 1, 1987: directory*]. Kyiv: Chief Editorial Office of the Ukrainian Soviet Encyclopedia. 504 p. [in Ukrainian].

Ivanytskyi, A. (2004). *Ukrainskyi muzychnyi folklor: pidruchnyk dlia vyshchykh uchbovykh zakladiv* (3-ye vyd., dop.) [*Ukrainian Musical Folklore: Textbook for Higher Education Institutions* (3rd ed., suppl.)]. Vinnytsia: Nova Knyha. 320 p. [in Ukrainian].

Khanis, N. (2023a). Vesilna liryka Serednioї Naddniprianshchyny: heohrafiia ladovykh parametriv u strofichnykh melotypakh shestydolnoi osnovy [Wedding lyrics of Middle Dnipro region: geography of tonal parameters in strophic melotypes of six-beat basis] [Conference paper]. *Sioma mizhnarodna naukova konferentsiia "Ukraina. Yevropa. Svit: istoriia ta imena v kulturno-mystetskykh refleksiiakh". Sektsiia etnomuzykolohii* [*Seventh International Scientific Conference "Ukraine. Europe. World: History and Names in Cultural-Artistic Reflections". Section Ethnomusicology*]. Kyiv (2023, 2–4 of Nov.) Retrieved September 14, 2025 from: https://youtu.be/Qdyi-NuRnb4?si=RWC1P29JlnoDBC56 [in Ukrainian].

Khanis, N. (2023б). Lirychni vesilni pisni Serednioї Naddniprianshchyny: morfolohiia ta heohrafiia strofichnykh melodii shestydolnoi osnovy [Lyrical wedding songs of Middle Dnipro region: morphology and geography of strophic melodies of six-beat basis]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problems of Music Ethnologhy*]. *Iss. 18*, 52–74. DOI: https://doi.org/10.31318/2522-4212.2023.18.294830 [in Ukrainian].

Khanis, N. (2023в*). Naddniprianski vesilni pisni lirychnoyi funktsii: lokalna morfolohiia strofichnykh tvoriv shestydolnoi osnovy* [*Dnieper Wedding Songs of Lyrical Function: Local Morphology of Strophic Works with a Hexameter Base*]. (Master's thesis). National Music Academy of Ukraine named after P. I. Tchaikovsky: Department of History of Ukrainian Music and Musical Folklore Studies, Kyiv. 100 p. + Appendix 64 p. [in Ukrainian].

Khanis, N. (2024a). Vesilni lirychni pisni shestydolnoi strofichnoi formy z Naddniprianshchyny: problemy modeliuvannia lokalnykh fakturnykh invariantiv [Wedding lyrical songs of six-beat strophic form from the Dnipro region: problems of modeling local textural invariants] [Conference paper]. *Chetvertyi mizhnarodnyi etnomuzykoznavchyi sympozium "Aktualni pytannia skhidnoievropeiskoi etnomuzykolohii"* [*Fourth International Ethnomusicological Symposium "Actual Questions of Eastern European Ethnomusicology"*]. Dnipro Music Academy. Dnipro (2024, 7–10 of Feb). Retrieved September 10, 2025: https://youtu.be/q9WJlc98YzY?si=YwikMMYoVmLxbQt0 [in Ukrainian].

Khanis, N. (2024b). Lado-harmonichnyi arkhetyp bahatoholosnykh lirychno-vesilnykh pisen shestydolnoho rytmu v Serednii Naddniprianshchyni (rezultatyvnist i problemy modeliuvannia) [Mode-harmonic archetype of polyphonic lyrical wedding songs of six-beat rhythm in Middle Dnipro region (effectiveness and modeling problems)]. *Muzykoznavcha dumka Dniprope-*

trovshchyny [*Musicological Thought of Dnipropetrovsk Region*]. *Collected Scientific Articles*. *Iss. 26(1)*, 110–133. Dnipro: HRANI. Retrieved September 10, 2025: https://grani-print.dp.ua/index.php/mtd/article/view/651 [in Ukrainian].

Khanis, N. (2025). Vesilni pisni shestydolnoi osnovy – submasyv pobutuvannia lirychnykh siuzhetiv u porichchiakh Serednoho Dnipra ta Pivdennoho Buhu [Wedding songs with a six-part basis – a subarray of lyrical subjects in the Middle Dnieper and Southern Bug river basins]. *Etnomuzyka* [*Ethnomusic*]. *Iss. 21*, pp. 110–130.

Klymenko, I. (2019). Vesilna makroarealohiia sloviano-baltskoho melomasyvu [Wedding Macroareology of Slavic-Baltic Area]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problems of Music Ethnologhy*]. *Iss. 14*, 7–48. Kyiv. DOI: https://doi.org/10.31318/2522-4212.2019.14.183849 doi.org [in Ukrainian].

Klymenko, I. (2020). *Obriadovi melodii ukraintsiv u konteksti sloviano-baltskoho rannotradytsiinoho melomasyvu: typolohiia i heohrafiia* [*Ritual Melodies of the Ukrainians in the Context of the Slavic-Baltic Early-Traditional Melomassive: Typology and Geography*]. *Vol. 1: Monography*, 360 p.; *Vol. 2: Atlas*. 100 p. + DVD. Kyiv. Retrieved September 16, 2024 from: https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/klymenko-dysertatsiya.pdf [in Ukrainian].

Kvitka, K. (1971). Zametka o proiskhozhdenii russkoi pesni pro tatarskii polon [A Note on the Origin of the Russian Song about Tatar Captivity]. In: V. L. Hoshovskyi (Comp.). *Izbrannye trudy* [*Selected Works*]: in 2 vols. Vol. 1, pp. 61–71. Moscow: Sovetskii Kompozitor. [in Russian].

Lukaniuk, B., Dobrianska, L. (2004). Sproba melotypolohii vesilnykh ladkanok i pisen zakhidnoho Polissia ta zakhidnoi Volyni [An attempt at melotypology of wedding ladkanok and songs of western Polissya and western Volhynia]. *Etnokulturna spadshchyna Polissia* [*Ethnocultural Heritage of Polissia*]. *Iss. 5*, 95–108. Rivne. [in Ukrainian].

Lukaniuk, B. (2022). *Kurs muzychnoho folkloru* [*Course on Musical Folklore*]: in Three volumes. Lviv: Spolom. [in Ukrainian].

Markhel, M., Klymenko, I. (2013). Vesilna kompozytsiia tryriadkovoho shestydolnyka na mezhi Zakhidnoho i Skhidnoho Polissia: rekonstruktsiia reliktiv skrypkovoi tradytsii za metodykoiu meloheohrafii [Wedding composition of a three-line hexagon on the border of Western and Eastern Polissia: reconstruction of relics of the violin tradition by the method of melogeography]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problem of Music Ethnology*]. *Iss. 13*, 143–154. Kyiv. [in Ukrainian].

Murzyna, O. (2013). Serednia Naddniprianshchyna v istorychnomu konteksti formuvannia tradytsii [Middle Dnipro region in the historical context of tradition formation]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problem of Music Ethnology*]. *Iss. 9*, 12–37. Kyiv. [in Ukrainian].

Pastukh, N. (2004). Zminy v symvolitsi suchasnoi vesilnoi obriadovoi pisenosti ukraintsiv [Changes in the symbolism of contemporary Ukrainian wedding ritual song]. *Narodoznavchi Zoshyty* [*The Ethnology Notebooks*] *(Journal of Ethnology)*, *No 1–2*, 37–66. [Published 2005]. Retrieved September 14, 2025 from: https://www.academia.edu/98439662 [in Ukrainian].

Pastukh, N. (2006). Ukrainske vesillia XX stolittia: vplyv obriadovykh zmin na pisennu symvoliku [The Ukrainian wedding of the 20th century: influence of ritual changes on song symbolism]. *Visnyk Lvivskoho universytetu* [*The Bulletin of Lviv University*]. *Philological Series. Iss. 37*, 190–206. Retrieved September 14, 2025 from: https://www.researchgate.net/publication/392445127_Ukrainske_vesilla_HH_stolitta_vpliv_obradovih_zmin_na_pisennu_simvoliku_The_Ukrainian_Wedding_of_the_20th_Century_The_Influence_of_Ritual_Changes_on_Song_Symbolism#fullTextFileContent [in Ukrainian].

Pastukh, N. (2019). Ukrainska vesilna pisnia pro vishchyi son molodoi: rukh u prostore ta chasi [Ukrainian wedding song about the prophetic dream of the bride: movement in space and time]. *Narodoznavchi Zoshyty* [*The Ethnology Notebooks*] *(Journal of Ethnology). No. 5(149)*, 1260–1267. DOI https://doi.org/10.15407/nz2019.05.1260. [in Ukrainian].

Pshenichkina, H. (2015). Vesilni tyrady pravoberezhnoi Cherkashchyny z 6-7-skladovoiu osnovoiu: osoblyvosti komponuvannia [Wedding tirades of Right-Bank Cherkasy region with 6-7-syllable structure]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problems of Music Ethnologhy*]. *Iss. 10*, 81–104. Kyiv. [in Ukrainian].

Skazhenyk, M. (2013). Tryriadkovi vesilni naspivy z shestydolnoiu osnovoiu na polisko-volynskomu pohranychchi (pivnichna Zhytomyrshchyna): rytmichni ta zvukovysotni riznovydy [Three-line wedding chants with a six-part base on the Polis-Volyn border region (northern Zhytomyr region): rhythmic and pitch variations]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problems of Music Ethnology*]. *Iss. 8*, 131–142+ K19 maps. Kyiv. [in Ukrainian].

Tereshchenko, N. (1996). Pesni svadebnogo obriada Kirovohradskoї obl. Nekotorye voprosy strukturnoi tipolohii [Wedding ritualistic songs of Kirovohrad region. Some questions of structural typology] [Manuscript]. (Diploma thesis). Kirovohrad. 187 p. [in Russian].

Tereshchenko, O. (2015). Tsentralnoukrainskyi vesilnyi melotyp z virshovoiu strukturoiu V4452 na terenakh piznishoho zaselennia [Central Ukrainian wedding melotype with poetic structure V4452 on the territory of later settlement]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problems of Music Ethnologhy*]. *Iss. 10,* 39–65. Kyiv. [in Ukrainian].

Shevchuk, O. (2009). Vokalizatsiia u dzerkali fonetychnykh transkriptsii (vstup do porivnialnykh doslidzhen) [Vocalization in the mirror of phonetic transcriptions (an introduction to comparative studies)]. *Problemy etnomuzykolohii* [*Problems of Music Ethnologhy*], *Iss. 4*, 53–76. Kyiv [in Ukrainian].

Shubravska, M., & Ivanytskyi, A. (Comp.). (1982). *Vesilni pisni* [*Wedding Songs*]: in 2 vols. Kyiv. [in Ukrainian].

Vovk, O. (2006). *Pisni zatoplenoho kraiu: Tradytsiini obriadovi pisni z mezhyrichchia Dnipra ta nyzhnoi Suly. Zbirnyk muzychno-etnohrafichnykh materialiv* [*Songs of the Flooded Region: Traditional Ritual Songs from the Interfluve of the Dnieper and the Lower Sula. Collection of Musical and Ethnographic Materials*]. (Graduate work). Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine: Department of Musical Folklore. 29 p., [99] notations and texts. Kyiv. [in Ukrainian].

Yefremova, L. O. (Comp.). (2019). *Narodni pisni Vinnychchyny (z kolektsii zbyrachiv folkloru)* [*Folk Songs of Vinnytsia Region (From the Collections of Folklore Collectors)*]. Kyiv: Logos. 680 p. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.10.2025
Отримано після доопрацювання 31.10.2025
Прийнято до друку 27.11.2025

Додаток А. Сюжети ліричних весільних пісень

Головні дійові особи	**Другорядні дійові особи**	**Хто мовить**	**Типовий інципіт / інципітний мотив +/ Характерна перша строфа**	**Сюжет і його варіації, коди сюжетів (літери й цифри в обрамленні)**	**Число фіксацій**	**Форма викладу тексту (друге число = кількість записів сюжету)**	**Географічна поширеність (кількість фіксацій)**
М. ↔ мати М.	–	***репліки від імені М.***	*Ненько/Матінко ж моя, та й голубочко* Ненько моя та голубочко, Ізмий мені та головочку	Мотив розлуки М. та її матері – **А-1** М. просить матір востаннє змити їй голову в суботу перед шлюбом, прощальний діалог.	11	8/11 – монолог М.; 2/11 – хор-коментатор, діалог (М. та матері); 1/11 – діалог (М. та матері).	Правобережна Наддніпрянщина (5 од.): КРВ-Олександрівка: Розумівка (2), Стара Осота; КРВ-Новомиргород: Панчеве; ДНП: Жовті Води. Лівобережна Наддніпрянщина (6 од.): ЧРК-Драбів: Степанівка, Кантакузівка, Білоусівка, Мойсівка; ЧРК-Чорнобай: Москаленки, Нов. Коврай
	Свекруха, зовиця, зрідка – свекор		*Бариш мене, ненько моя, бариш* Бариш мене, ненько моя, бариш, Чом ти мині вечерять не звариш.	Мотив розлуки М. та її матері – **А-2** М. нарікає, що мати квапиться виправити її до свекрів, просить дати вечерю, адже лиха свекруха не подбає про чужу дитину, лише обсудить.	11	6/11 – монолог М. (один зразок містить монолог свекра «Парся, парся, сирая дубино»); 5/11 – монолог, діалог (свекруха–М. (1), зовиця–свекруха (4)).	Правобережна Наддніпрянщина (5 од.): ЧРК-Кам'янка: Тимошівка; КРВ-Мала Виска: Плетений Ташлик (2); КРВ-Кіровоград: Олено-Косогорівка (2). Лівобережна Наддніпрянщина (6 од.): ЧРК-Драбів: Кантакузівка, Мойсівка, Павлівщина; ЧРК-Чорнобай: Васютинці, Москаленки, Крутьки
	Свекруха; батько М. (у сюжетах з інципітом «Ой ти, клену»)		*Даєш мене, моя ненько, даєш/ Ой ти, клену, кленовий листочок* («клен» переважає на лівобережжі) Куди даєш, моя рідна й ненько, Чи між турки, ой чи між татари?	Мотив розлуки М. та її матері – **А-3а** М. дорікає матері, що та віддає її на чужину (у турецьку землю) до лихої свекрухи. У варіантах *з інципітом* «клен» М. ототожнюється з кленовим листком, занесеним вітром на чужину = «турецьку землю». М. порівнює дім свекрів з рідним, згадує про матір, брата і сестру.	4	2/4 – монолог М.; 1/4 – монологи, діалог (мати М.–М., М., свекруха); 1/4 – хор-коментатор, монолог (М. – «Ой ти, клену»).	Правобережна Наддніпрянщина (3 од.): КРВ-Олександрівка: Стара Осота, Триліси; ЧРК-Кам'янка: Косарі Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чорнобай: Новоукраїнка
	–		Ой піду я до дунаю, Там я стану та й подумаю.	Мотив жалю М. за дівуванням як волею – **Г-1** М. над водою (дунаєм) прощається з дівуванням, що швидко минуло.	2	2/2 –монолог (М.).	Східне Поділля (2 од.): ХМЛ-Деражня: Мазники (2).

	Мй, свекруха		Ой матінко, да й не лай мене, В доріженьку й виряджай мене.	Мотив прощання М. з дівоцтвом та матір'ю, перехід у нову родину – **Ґ-1б** Мати М. виряджає доньку в дорогу до свекрухи, М. проходить дорогу через воду (=дунай, символ шлюбу).	1	1/1 –монолог (М.).	Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Драбів: Степанівка.
	Дружки; ситуативно – брат М. (М. просить розчесати косу)		*Ой глянь, мати, та на мій посад/ Ой дружочки голубочки/ Скільки було суботоньків*	Мотив жалю М. за дівуванням як волею – **Г-2** Мотив чесання коси й переміни зачіски на жіночу, як символ шлюбу.	5	5/5 – монолог М.	Східне Поділля (3 од.): ХМЛ-Віньківці: Нетечинці, Пилипи-Олександрівські (2). Правобережна Наддніпрянщина (2 од.): КРВ-Олександрівка: Розумівка (2).
	Зрідка додаються свекруха, свекор та зовиця	***Від імені матері М.***	*Куди, доню, убираєшся* Куди, дочко, собираєшся, Шо так біло умиваєшся?	Мотив розлуки М. з матір'ю – **А-3б** Прощальний діалог М. та матері: мати питає дочку, куди вона збирається – чи в далекі (турецькі / татарські) землі, де її жде життя у свекрухи за чужими правилами.	6	3/6 – монолог матері М.; 2/6 – діалог (мати М.–М. (1), свекруха–М. (1)); 1/6 – монологи, діалог (свекор, М., мати М.–М.)	Східне Поділля (1 од.): КРВ-Новоархангельськ: Небелівка Правобережна Наддніпрянщина (2 од.): КРВ-Олександрівка: Розумівка, КРВ-Онуфріївка: Василівка Лівобережна Наддніпрянщина (3 од.): ЧРК-Чорнобай: Васютинці, Вереміївка, Новоукраїнка
	–		*Ой у лузі під калиною/ожиною / Брала воду під калиною* Ой у лузі під калиною, Плаче мати за дитиною.	Мотив розлуки М. з матір'ю – **Б-1а** Мати М. скаржиться на те, що більше не матиме дочки-помічниці.	5	5/5 – хор-коментатор та монолог матері М.	Східне Поділля (3 од.): ЧРК-Умань: Оксанина; КРВ-Добровеличківка: Піщаний Брід; КРВ-Новоархангельськ: Небелівка Правобережна Наддніпрянщина (2 од.): КРВ-Кіровоград: Олено-Косогорівка (2)
	–		Цюру, цюру, мої курочки! Десь нема мої ще й рябенької.	Мотив розлуки М. з матір'ю – **Б-1б** Мати М. журиться за дочкою (понеділкова пісня).	1	1/1 –монолог (мати М.)	Східне Поділля (1 од.): ВНЦ-Гайсин: Зятківці
	–	***Діалог М. з матір'ю***	*Чи я тобі надокучила* Мамцю моя, та й ріднесенька, Чи я тобі надокучила?	Мотив розлуки М. з матір'ю – **В** Мати М. дорікає дочці за її гуляння з товаришками. Можливе додавання опису Молодою смутку її матері за нею, сюжетних мотивів А-1 та Б.	5	5/5 – діалог.	Східне Поділля (4 од.): ХМЛ-Стара Синява: Буглаї ВНЦ-Липовець: Сиваківці ВНЦ-Гайсин: Зятківці КРВ-Новоархангельськ: Небелівка Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чигирин: Медведівка

М. ↔ батько М.	–	***Діалог М. з батьком***	*Коло моря буяри гуляли*	Мотив прощання М. із дівоцтвом та батьком – **Ґ-1а** Донька потопає, кличе батька на допомогу, він відмовляється рятувати, бо їй настала пора йти заміж. М. у воді/морі (образ якого символізує шлюб).	5	5/5 – хор-коментатор, діалог М. та її батька.	Правобережна Наддніпрянщина (5 од.): КРВ-Кіровоград: Олено-Косогорівка (2), Могутнє; КРВ-Олександрівка: Розумівка, Кримки.
	–	***Монолог М. / діалоги***	*Шо я в батька та на одході*	Мотив прощання М. з дівоцтвом та батьком / батьками, а також з хатою-обійстям – **Ґ-2** М., від'їжджаючи до свекрухи, просить посаджений нею горіх розвиватись, а батька –не журитись за нею (порівняння батька з горіхом).	9	4/9 – монолог М.; 5/9 – монологи, діалог.	Правобережна Наддніпрянщина (3 од.): КРВ: Новгородка: Інгуло-Кам'янка; КРВ-Олександрівка: Підлісне, Нижчі Верещаки. Лівобережна Наддніпрянщина (6 од.): ЧРК-Драбів: Мойсівка; ЧРК-Чорнобай: Коврай, Першотравневе (Новий Коврай), Новоукраїнка, Лящівка, Крутьки

М. ↔ рід М.	*Брат М.*	Вітер дуба та вихитує, Братик сестру та випитує.	① Брат розпитує сестру чи вона обідала, М. скаржиться, що й не снідала; родина Молодого змальовується у лихому «світлі». Сюжет корелює з мотивами з А-2 та А-3.	1	1/1 – хор-коментатор, діалог, монолог	Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чорнобай: Васютинці.
	Батько / мати / брат М.	*Снився мені сон дивнесенький* Ой таточку, мій ріднесинький, Снився мені сон дивнесенький.	Мотив віщого сну М. – **Д** М. бачить дивний сон (символічну картину: чорний шовк, калина, срібло-злото на подвір'ї) і просить рідних (батенька, матінку, братика) його пояснити.	3	3/3 – діалог	Східне Поділля (2 од.): ХМЛ-Стара Синява: Адампіль; ВНЦ-Гайсин: Зятківці Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чорнобай: Коврай
М. ↔ дружки	–	Ішла лісом та й доріжкою, Здибалася з товаришкою.	Мотив жалю М. за дівуванням як волею – **Г-3** Прощання з товаришками.	5	2/5 – хор-коментатор, монолог (товаришки / товаришок та М.); 3/5 – хор-коментатор, діалог (М. та її товаришки)	Східне Поділля (5 од.): ВНЦ-Іллінці: Слободище: ВНЦ-Гайсин: Зятківці (2); КРВ-Новоархангельськ: Небелівка (2).
М. ↔ рід Мй	*Свекор (кривдник), зовиця (заступниця)*	*Шо вже вечір на дворі смеркає/ Ой піду я до броду по воду* Шо свекруха вечеряти варе, А свекорко дубиночку паре.	Мотив гіркого життя М. у свекрів (протиставлення і «рідної» та «чужої» сторін) – **Е** Свекор готується бити М. (парить дубину), зовиця заступається за неї (іноді М. підслуховує	3	2/3 – хор-коментатор, діалог (свекор–зовиця); 1/3 – монолог (М.), діалог (свекор–зовиця)	Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): КРВ-Олександрівка: Розумівка. Лівобережна Наддніпрянщина (2 од.): ЧРК-Чорнобай: Тимченки, Вереміївка.

			їхню розмову під вікном).			
	Свекруха	Слава богу, сина оженила, Слава богу, невістки дождала!	② Свекруха радіє тому, що тепер має невістку, як робітницю в господарстві.	1	1/1 – монолог (свекруха)	Східне Поділля (1 од.): ВНЦ-Гайсин: Зятківці.
М. ↔ Мй	–	Кругом лісу шовкова травиця, Серед лісу глибока криниця.	Символічні картини та стосунки М. та Мй – **Є-1** Мй напуває коня, М. допомагає йому, підливаючи воду. Мй обіцяє забрати її до свого подвір'я.	2	2/2 – хор-коментатор, монолог (Мй)	Лівобережна Наддніпрянщина (2 од.): ЧРК-Чорнобай: Васютинці, Першотравневе (Новий Коврай).
	–	За хатою, за світлицею, Стоїть верба із росицею.	Символічні картини та стосунки М. та Мй – **Є-2** У сюжеті змальовується майбутнє подружжя, де Мй рубає вербу, а М. збирає росу.	2	2/2 – хор-коментатор	Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): КРВ-Олександрівка: Івангород. Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чорнобай: Москаленки.
	–	Зажурилась молода Наталка, Як я буду господарювати?	③ Страх М. перед шлюбом: Мй залякує М., що вживатиме силу (нагайку) для заохочення її до нового господарства.	1	1/1 – хор-коментатор, монолог (Мй)	Східне Поділля (1 од.): ВНЦ-Гайсин: Зятківці.
	(ліричний сюжет)	Ой піду я не берегом, лугом, Зустрінуся з несуженим другом.	④ Запозичений ліричний сюжет: розмова з любим, за якого М. не йде заміж	1	1/1 – монолог (М.)	Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): КРВ-Кіровоград: Могутнє
	(ліричний сюжет)	Ой стелиться клен-дерево різно, Ходив козак до дівчини пізно.	⑤ Запозичений ліричний сюжет («Ой у полі три доріжки різно») з трагічною кінцівкою.	1	1/1 – хор-коментатор, діалоги (Мй–М., мати М.–М.)	Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чорнобай: Старий Коврай
М. ↔ Обранець	*Любий / нелюбий, Виноград*	За городом та овес рясний, А в городі виноград красний.	Сподівання М. на щасливий шлюб – **Ж** Виноград як символічне втілення образу М.: М. просить виноград цвісти й плодоносити, якщо вона йтиме заміж за любого, та, навпаки, не цвісти та не давати ягід, якщо йтиме за нелюба.	3	2/3 – хор-коментатор, монолог (М.); 1/3 – монолог (М.)	Східне Поділля (3 од.): ХМЛ-Стара Синява: Адампіль; ВНЦ-Гайсин: Зятківці; ВНЦ-Бершадь: Устя.
	Мй та претенденти	Ти, зелений барвіночку, Чи боїся морозочку?	⑥ М. порівнюється з барвінком: барвінок не боїться морозу, М. не боїться йти заміж за милого.	1	1/1 – хор-коментатор, діалог (хор–Барвінок, хор–М.)	Східне Поділля (1 од.): ХМЛ-Віньківці: Пилипи-Олександрівські.
		Там я стану та й послухаю Ой піду я вуличкою, Маленькою, невеличкою.	⑦ М. не боїться шлюбу попри наговори людей про лихих свекрів. Мотив прощання з батьками.	1	1/1 – монолог (М.)	Східне Поділля (1 од.): ХМЛ-Деражня: Мазники.
		Марусині кавалєри Всі в порогах поставали.	⑧ М. вибирає пару з-поміж шерегу кавалерів.	1	1/1 – хор-коментатор, хор кавалерів	Східне Поділля (1 зразок): ХМЛ-Деражня: Мазники

		Ой по-під гай зелененький Припав сніжок холодненький.		1	1/1 – хор-коментатор	Східне Поділля (1 од.): ХМЛ-Віньківці: Пилипи-Олександрівські
М. / Мй сирота	*М. / Мй сирота*	*Ой Господи милосердний* Ой знеси мене, Боже, Понад селом чорной хмарой.	Сирітське весілля – **3-1** *М./Мй-сирота.* Хтось із покійних батьків просить, щоб Господь дозволив «зійти» на землю, аби відвідати дитя в день його шлюбу.	3	1/3 – монолог (когось з батьків сироти); 2/3 – хор-коментатор монолог («¬»)	Східне Поділля (3 од.): ХМЛ-Віньківці: Пилипи-Олександрівські; ХМЛ-Деражня: Мазники; ВНЦ-Гайсин: Зятківці.
	М. сирота	*Зеленая та дібровонько* Ти діброво, ти зеленая, Чого в тебе та й пеньків много?	Сирітське весілля – **3-2** *М. сирота.* У шлюбний день у дворі М. багато батьків=родичів, хрещених, та немає рідного – немає кому вести порядок.	2	2/2 – хор-коментатор	Східне Поділля (2 од.): ВНЦ-Гайсин: Зятківці; КРВ-Новоархангельськ: Небелівка.

Додаток Б. Сюжети акціональних весільних пісень

Головні дійові особи	**Другорядні дійові особи**	***Типовий інципіт / інципітний мотив +/*** **Характерна перша строфа**	**Сюжет і його варіації, коди сюжетів (літери й цифри в обрамленні)**	**Число фіксацій**	**Форма викладу тексту (друге число = кількість записів сюжету)**	**Географічна поширеність**
М.	*Родина М.*	Ой, Світлано, серденько, Тато ж тебе дарує.	Дарування М.	2	2/2 – хор-коментатор	Східне Поділля (2 од.): ХМЛ-Деражня: Мазники (2)
	Челядь М.	Вже сьогодні не неділечка, Вже Наталка та й не дівочка.	Оспівується заключний етап проходження ініціації М.	1	1/1 – хор-коментатор	Східне Поділля (1 од.): ВНЦ-Гайсин: Зятківці
М. ↔ мати М.	–	Сядьмо, мамцю, повечеряймо, По вечері та порадьмося.	Прощання М. з матір'ю, поділ майна	4	4/4 – монолог (М.)	Східне Поділля (4 од.): ВНЦ-Літин: Бірків; ВНЦ-Теплик: Соболівка; ВНЦ-Гайсин: Зятківці (2)
	Сусіди	Наша ненька раненько вставала, Вона сусід до хати взивала.	Мати М. просить на коровай.	1	1/1 – хор-коментатор, монолог (мати М.)	Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): КРВ-Олександрівка: Стара Осота.
М. ↔ дружки	–	Товаришко, розійдімося, Биндочками поділімося.	Прощання М. з товаришками, наділяння їх стрічками	2	2/2 – монолог (М.)	Східне Поділля (2 од.): ХМЛ-Деражня: Мазники; ВНЦ-Літин: Бірків
Мй	*Кінь Мй, М., рід М.*	В осичині та в березині Там Їванко та траву косить.	Мй красується на коні, їде до М., хоче сподобатись її рідним, сподівається, що М. його полюбить.	1	1/1 – хор-коментатор, монолог (Мй)	Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): КРВ-Олександрівка: Стара Осота.
	Голуб, мати Мй	Йа в сінечках голубець гуде, А в світлоньці голосок іде.	Мй споряджає весільний поїзд і радиться з матір'ю, скільки брати бояр та світилок; мати радить запрошува-	2	2/2 – хор-коментатор, діалог	Правобережна Наддніпрянщина (2 од.): КРВ-Олександрівка: Розумівка (2)

			ти всю родину.			
М. ↔ Свекруха	–	А вже неньці надокучило Кватирочку відчиняючи.	Свекруха очікує на прибуття невістки.	2	2/2 – хор-коментатор	Східне Поділля (2 од.): ХМЛ-Віньківці: Пилипи-Олександрівські; ХМЛ-Деражня: Коржівці
	Мй	Прийди, прийди, мій синочку, Та й приведи невісточку.		1	1/1 – монолог	Східне Поділля (1 од.): ХМЛ-Віньківці: Нетечинці
Мй ↔ Теща	*Рід Мй*	Лібонь тешча зятя не впізнала, Ворітечка та позачиняла. Либонь теща зятя не злюбила Вона його у двір не впустила. Якби теща та зятя любила Вона б його у хату впустила. Либонь тешча зятя упізнала, Ворітечка та поодчиняла.	Стосунки тещі та зятя: очікування на Молодого з поїздом, упізнання, прояв симпатії до нього чи її відсутність.	4	4/4 – хор-коментатор	Правобережна Наддніпрянщина (4 од.): ЧРК-Чигирин: Медведівка: ЧРК-Кам'янка: Тимошівка; КРВ-Олександрівка: Стара Осота (2)
	Лебідка (як втілення М.), свекор	А тестенька зятя частувала, Лебедоньку йому дарувала.	Мати М. просить зятя дбати про її дочку в подружньому житті.	1	1/1 – хор-коментатор, монолог (мати М.)	Правобережна Наддніпрянщина (1 од.): КРВ-Олександрівка: Розумівка.
Свати роду М. ↔ свати роду Мй	–	*Ой доки ж ми та стоятимим / Пустіть же нас хоч погрітися*	Вимога від роду Молодого впустити до хати.	3	3/3 – хор-коментатор (рід Мй)	Правобережна Наддніпрянщина (2 од.): КРВ-Олександрівка: Стара Осота (2). Лівобережна Наддніпрянщина (1 зразок): ЧРК-Чорнобай: Жовнине
	–	*Свати наші учорашнії / Свати наші, голуби наші / Шо у свата теліпаїцця*	Обрядові коментарі, звертання до сватів.	3	3/3 – хор-коментатор	Східне Поділля (3 од.): ХМЛ-Стара Синява: Буглаї; ВНЦ-Гайсин: Зятківці (2)
Дружки, світилки, свашки	–	Ой десь наша весільная мати, Обіщала щось у руки дати.	Дружки / Світилки просять частування у весільної матері.	1	1/1 – хор-коментатор	Лівобережна Наддніпрянщина (1 од.): ЧРК-Чорнобай: Жовнине.

Додаток В. Розширення силабічних формул: статистика варіантів у координації з сюжетами та регіонами поширення

Сюжетна група: літерно-числовий код та найвідоміший інципіт (стовпчик 3: кількість семантично самостійних віршових рядків)	**Регіон поширення**	**3**	**Варіанти розширення силабічних формул (через АРД)** (число фіксацій формули в певному тексті передано як ×1 / 2 / 3)										**інші**
			V44		**V45**				**V46**				
			V44	**V44зп**	**V45**	**V45зп**	**V44+1**	**V44+1зп**	**V46**	**V46зп**	**V45+1**	**V45+1зп**	
Г-1 *Ой піду я до дунаю*	Східне Поділля	29	21	1	–	4	2	–	–	–	–	–	V53×1
Г-2 *Ой глянь, мати* *Ой дружочки-голубочки* *Скільки було суботоньків*		31	15	2	1	–	5	–	–	–	–	–	V43×3, V52×2, V53×2, V62×1
З-1 *Ой Господи милосердний* *Ой знеси мене, Боже*		37	14	5	2	2	3	1	3	2	–	–	V43×1, V43зп×1, V47зп×1, V52×2
Г-3 *Ішла лісом та й доріжкою*		44	1	–	14	–	11	1	7	–	3, V44+2×1	–	V47×1, V54+1×1, V54+1зп×1, V55×1, V55зп×1, V56×1
Ж *А в городі виноград красний*		37	–	–	21	4	6	–	4	1	–	–	V75+1×1
З-2 *Зеленая та дібровонько*		21	–	–	5	–	11	1	1	1	V44+2×1	–	V53×1
Загалом, по цій групі:		**199**	***51***	8	***43***	10	38	3	***15***	4	5	–	**22**
			59		**94**				**24**				
Д *Снився мені сон дивнесенький*	Східне Поділля + Наддніпрянщина	20	–	2	4	4	5	–	2	1	–	–	V43×1, V35×1
Б *Ой у лузі під калиною*		29	–	–	24	–	3, V4+15×2	–	–	–	–	–	–
В *Чи я тобі надокучила*		72	–	–	26	18	6	6	10	4	–	–	V52×2
А-3б *Куди, доню, собираєшся*		65	2	–	23	3	–	–	27	6	2, V4+15+1×1 V4+15+2×1	–	–
Загалом, по цій групі:		**186**	***2***	2	***77***	25	16	6	***39***	11	4	–	**4**
			4		**124**				**54**				

А-1 *Ізмий мені*	Наддніпрянщина	73	–	1	26	6	18, V43+2×1	14, V4+14+1зп×1	1	–	V44+2×2	V44+23п×2	V54×1
А-2 *Бариш мене*		99	–	–	2	2	2	–	79, V4+16×1	10	1	–	V47×2
А-3а *Даєш мене Ой ти, клену*		37	1, V4+14×1	–	4	–	1	–	7, V4+16×11	5, V4+16зп×1 V4+36зп×1	V4+15+1×2	–	V43×1, V46+1×2
Ґ-1а Коло моря бояри		38	–	–	–	–	–	–	32, V4+16×1	3	2	–	–
Ґ-2 *Шо я в батька*		64	1	–	2	4, V4+15зп×1	5, V4+14+1×1	–	28, V4+16×5	7, V4+16зп×3	3, V4+15+1×1 V4+14+2×1	–	V46+1×2
Е *Шо вже вечір, Ой піду я*		31	–	–	–	–	–	–	24	7	–	–	–
Є-1 *Кругом лісу*		12	–	–	–	–	–	–	7	2	–	–	V4+16+1×3
Є-2 *За хатою за світлицею*		14	–	–	2	2	–	–	7	3	–	–	–
Загалом, по цій групі:		**368**	***3***	1	***36***	15	28	15	***203***	41	12	2	**12**
			4		**94**				**258**				
Загалом, по всіх групах:		***753***	***67***		***302***				***336***				***38***

Додаток Г. Список населених пунктів, їх адміністративного підпорядкування та кодів за довідником (Гринюк, 1987)

Вінницька обл.		
Бершадський	Устя	132
Гайсинський	Зятківці	210
Іллінецький	Слободище	378
Липовецький	Сиваківці	606
Літинський	Бірків	625
Теплицький	Соболівка	1108
Хмельницька обл.		
Віньковецький	Нетечинці	100
	Пилипи-Олександрівські	83
Деражнянський	Коржівці	307
	Мазники	310
Старосинявський	Адампіль	1080
	Буглаї	1115
Черкаська обл. (Правобережжя)		
Кам'янський	Косарі	241
	Тимошівка	259
Уманський	Оксанина	614
Чигиринський	Медведівка	721

Черкаська обл. (Лівобережжя)		
Драбівський	Білоусівка	47
	Кантакузівка (Мировичі)	57
	Мойсівка	82
	Павлівщина	74
	Степанівка	85
Чорнобаївський	Васютинці	745
	Вереміївка	750
	Коврай	783
	Крутьки	761
	Лящівка	771
	Москаленки	778
	Новоукраїнка	781
	Першотравневе	784
	Старий Коврай	787
	Тимченки	789
	Жовнине	752

Кропивницький (Кіровоградська обл.)		
Добровеличківський	Пішаний Брід	249
Кіровоградський	Могутнє	389
	Олено-Косогорівка	402
Маловисківський	Плетений Ташлик	534
Новгородківський	Інгуло-Кам'янка	558
Новоархангельський	Небелівка	617
Новомиргородський	Панчеве	677
Олександрівський	Івангород	786
	Кримки	785
	Нижчі Верещаки	806
	Підлісне	797
	Розумівка	803
	Стара Осота	810
	Триліси	814
Онуфріївський	Василівка	911
Дніпропетровська обл., Лб		
—	Жовті Води	5

Додаток Ґ. Музичні приклади весільних мелодій групи ‹ЛВП V*6³› у басейнах Південного Бугу і Дніпра

1а Східноподільський різновид V{45}. СКТ ‹2;1;2›

с. Слободище (ВНЦ: Гайсин).
Зап. Н. Ханіс, М. Бєлкова. Архів ВЛЦ-2023-01_06.1 Нотація М. Бєлкової

♩=95

Т.Іш - ла лі-сом тай до-ріж - ко - ю, Іш-лалі -сом тай до - ріж - ко - ю, Зди-ба-ла-ся з то-ва - риш - ко - [ю].

2.Ду най, рі - ка роз-ли - ва - єть - ся, ду най, рі - ка роз- ли - ва - єть - ся, то-ва риш ка роз- лу - ча - єть- [ся].

1б Східноподільський різновид з довільним дробленням V7–V{44}. СКТ ‹5;1;2

с. Пилипи Олександрівські (ХМЛ: Віньківці)
(Дудар, 2009, № 418 – редакція Н. Ханіс)

♩=92

Скі-льки бу-ло су - бо - тонь - ків, Скіль-ки бу-ло су - бо - тонь - ків, Ше не бу - ло та - кой - [ї].

2аб Різновид V{45} ямбізований з «мікстової» зони (вододіл річок Тясмин, Інгул та Інгулець). СКТ ‹5;1;2›

с. Тимошівка (ЧРК: Кам'янка)
(Терещенко Н., 1996, № 33, 34). Зразки транспоновано у тональність «g»

а

♪=120 Одна Удвох

1.Ой до- ки ж ми та й сто - я - ти - мим... Ой до - ки ж ми та й сто - я - ти - мим, Си- ру зе - млю та й то - пта - ти[мим].

б

♪=144 Одна Удвох

1.Ба -риш ме - не мо-я не - нько ба - риш... Ба -риш ме -не мо-я не - нько ба - риш, чом ти ме - ні ве - че - рять не ва...[риш].

3 Різновид з «мікстової» зони (вододіл річок Тясмин, Інгул та Інгулець). СКТ ‹5;1;2›

с. Івангород (КРВ: Олександрівка) (Терещенко Н., 1996, №36).
Зразок транспоновано у тональність «g»

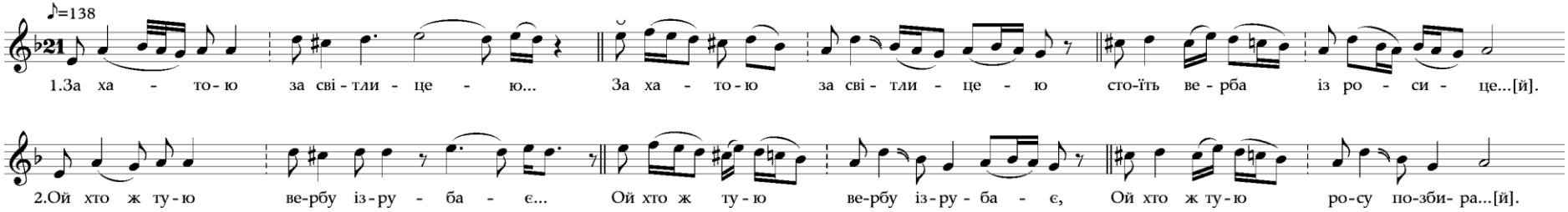

4 Наддніпрянський правобережний різновид. СКТ ‹2;1;2›

с. Триліси (КРВ: Олександрівка)
Звукозапис О. Мурзиної ЛЕК-92-03_15, оК435А-4 (нотація Н. Ханіс)

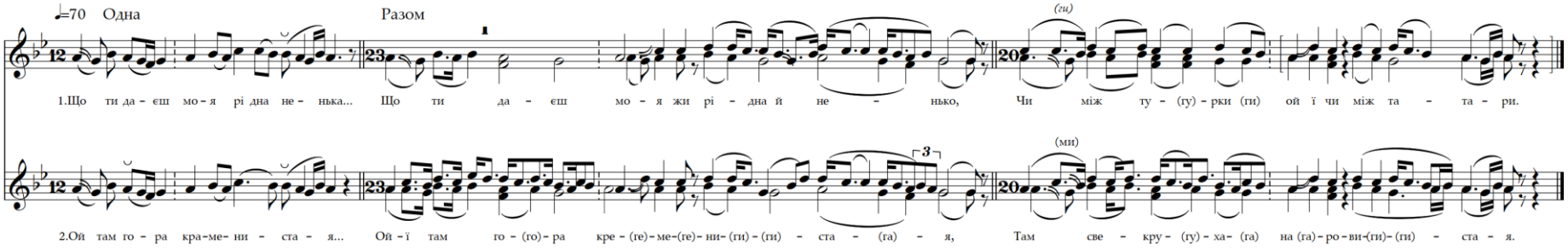

5 Наддніпрянський Лівобережний різновид. СКТ ‹1;1;2›

с. Москаленки (ЧРК: Чорнобай) (Вовк, 2006, № 44)

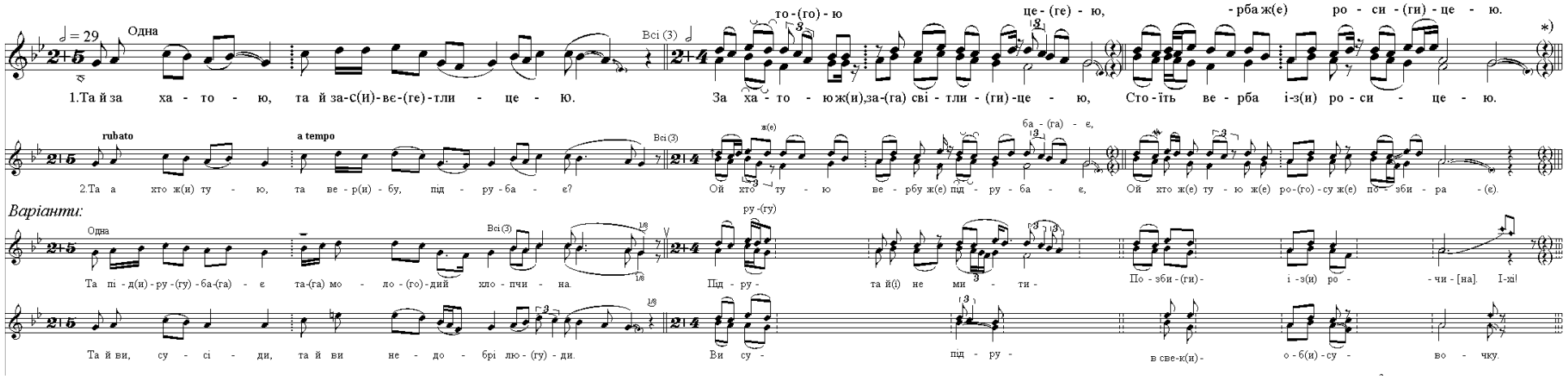

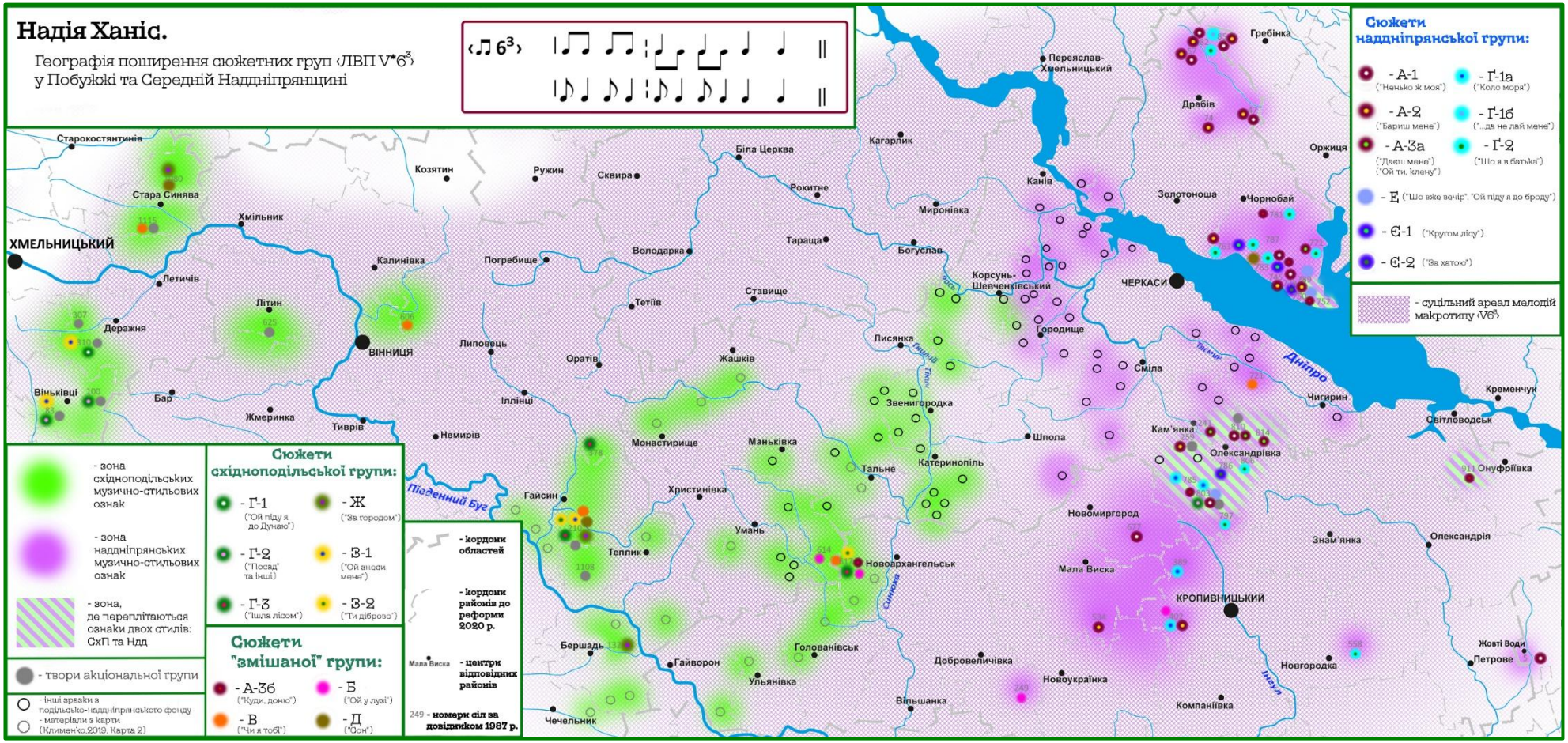
Надія Ханіс.
Географія поширення сюжетних груп ‹ЛВП V*6³›
у Побужжі та Середній Наддніпрянщині
‹♫ 6³›
Сюжети наддніпрянської групи:
- А-1 ("Ненько ж моя")
- Г-1а ("Коло моря")
- А-2 ("Бариш мене")
- Г-1б ("...дя не лай мене")
- А-3а ("Даєш мене") ("Ой ти, клену")
- Г-2 ("Шо я в батька")
- Е ("Шо вже вечір", "Ой піду я до броду")
- Є-1 ("Кругом лісу")
- Є-2 ("За хатою")
- суцільний ареал мелодій макротипу ‹V6³›
- зона східноподільських музично-стильових ознак
- зона наддніпрянських музично-стильових ознак
- зона, де переплітаються ознаки двох стилів: СхП та Ндд
- твори акціональної групи
- інші зразки з подільсько-наддніпрянського фонду
- матеріали з карти (Клименко,2019, Карта 2)
Сюжети східноподільської групи:
- Г-1 ("Ой піду я до Дунаю")
- Ж ("За городом")
- Г-2 ("Посад" та інші)
- З-1 ("Ой знеси мене")
- Г-3 ("Ішла лісом")
- З-2 ("Ти діброва")
Сюжети "змішаної" групи:
- А-3б ("Куди, доню")
- Б ("Ой у лузі")
- В ("Чи я тобі")
- Д ("Дон")
- кордони областей
- кордони районів до реформи 2020 р.
- центри відповідних районів
249 - номери сіл за довідником 1987 р.
Старокостянтинів
Стара Синява
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
Хмільник
Козятин
Ружин
Сквира
Біла Церква
Рокитне
Тараща
Володарка
Погребище
Калинівка
Петичів
Літин
Деражня
ВІННИЦЯ
Липовець
Оратів
Іллінці
Тетіїв
Ставище
Жашків
Віньківці
Бар
Жмеринка
Тиврів
Немирів
Монастирище
Маньківка
Христинівка
Гайсин
Теплик
Умань
Новоархангельськ
Тальне
Катеринопіль
Звенигородка
Шпола
Лисянка
Корсунь-Шевченківський
Городище
Богуслав
Миронівка
Канів
Кагарлик
Переяслав-Хмельницький
Драбів
Гребінка
Золотоноша
Чорнобай
Оржиця
ЧЕРКАСИ
Сміла
Чигирин
Кременчук
Світловодськ
Кам'янка
Олександрівка
Онуфріївка
Новомиргород
Знам'янка
Олександрія
Мала Виска
КРОПИВНИЦЬКИЙ
Новгородка
Жовті Води
Петрове
Компаніївка
Новоукраїнка
Добровеличівка
Вільшанка
Голованівськ
Ульянівка
Гайворон
Бершадь
Чечельник
Південний Буг
Дніпро
Інгул
Інгець
Синюха
Тясмин
Рось

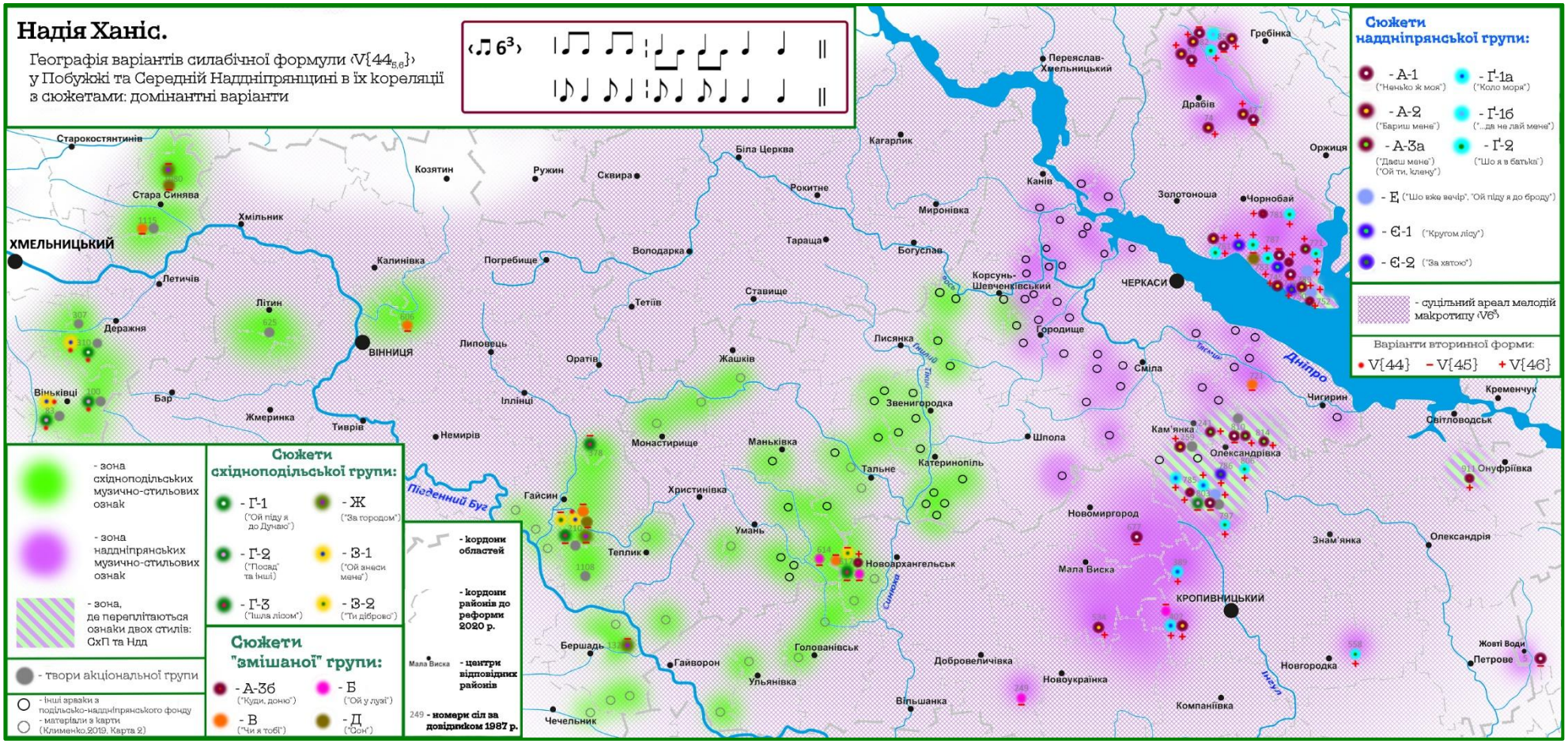
Надія Ханіс.
Географія варіантів силабічної формули ‹V{44₅,₆}› у Побужжі та Середній Наддніпрянщині в їх кореляції з сюжетами: домінантні варіанти
‹♫ 6³›
Сюжети наддніпрянської групи:
- А-1 ("Ненько ж моя")
- Ґ-1а ("Коло моря")
- А-2 ("Бариш мене")
- Ґ-1б ("...да не лай мене")
- А-3а ("Даєш мене") ("Ой ти, клену")
- Ґ-2 ("Шо я в батька")
- Ę ("Шо вже вечір", "Ой піду я до броду")
- Є-1 ("Кругом лісу")
- Є-2 ("За хвтою")
- суцільний ареал мелодій макротипу ‹V6⁵›
Варіанти вторинної форми:
• V{44} – V{45} + V{46}
- зона східноподільських музично-стильових ознак
- зона наддніпрянських музично-стильових ознак
- зона, де переплітаються ознаки двох стилів: СхП та Ндд
- твори акціональної групи
- інші зразки з подільсько-наддніпрянського фонду
- матеріали з карти (Клименко,2019, Карта 2)
Сюжети східноподільської групи:
- Г-1 ("Ой піду я до Дунаю")
- Ж ("За городом")
- Г-2 ("Посад" та інші)
- З-1 ("Ой знеси мене")
- Г-3 ("Ішла лісом")
- З-2 ("Ти діброво")
Сюжети "змішаної" групи:
- А-3б ("Куди, доню")
- Б ("Ой у лузі")
- В ("Чи я тобі")
- Д ("Сон")
- кордони областей
- кордони районів до реформи 2020 р.
- центри відповідних районів
249 - номери сіл за довідником 1987 р.
Старокостянтинів
Стара Синява
Хмільник
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ
Летичів
Деражня
Літин
Віньківці
Бар
Жмеринка
Тиврів
Козятин
Ружин
Сквира
Калинівка
Погребище
Липовець
ВІННИЦЯ
Оратів
Іллінці
Немирів
Біла Церква
Рокитне
Володарка
Тетіїв
Ставище
Жашків
Тараща
Монастирище
Маньківка
Христинівка
Умань
Гайсин
Теплик
Новоархангельськ
Бершадь
Гайворон
Ульянівка
Голованівськ
Чечельник
Кагарлик
Миронівка
Богуслав
Корсунь-Шевченківський
Лисянка
Звенигородка
Катеринопіль
Тальне
Шпола
Городище
Канів
Переяслав-Хмельницький
Драбів
Гребінка
Золотоноша
Чорнобай
Оржиця
ЧЕРКАСИ
Сміла
Чигирин
Кам'янка
Олександрівка
Кременчук
Світловодськ
Онуфріївка
Новомиргород
Мала Виска
КРОПИВНИЦЬКИЙ
Знам'янка
Олександрія
Добровеличівка
Новоукраїнка
Вільшанка
Компаніївка
Новгородка
Жовті Води
Петрове
Південний Буг
Дніпро
Синюха
Інгул

Summery

Nadiia Khanis

ORCID: https://orcid.org/0009-0000-1097-4923
PhD student, Department of Ukrainian Music History and Music Folk Studies Ukrainian National Academy Of Music
Architect Horodetskyi St.,1-3/11, 01001 Kyiv, Ukraine
Тел.: +38 0660032563; e-mail: nadiia.khanis@gmail.com

IN SEARCH OF THE EPICENTRE OF WEDDING LYRIC SONGS' FORMATION: COMPOSITIONS OF THE 6-BEAT METRE BETWEEN PODILLIA AND THE DNIEPER REGION

UDC 781.7:398.8:784.692.5(477.4)(045)

The article continues a series of studies devoted to wedding songs based on the six-beat strophic model ‹V*6^3› in the central regions of Ukraine, located along the border between Eastern Podillia and the Middle Dnipro region (Naddniprianshchyna). A distinctive feature of this song corpus is the predominance of lyrical and psychological motifs in the texts rather than traditional ritual commentary, which allows this group of works to be classified as a subgenre of lyrical wedding songs (LWS). Another characteristic of the regional examples is their affiliation with the class of derivative forms, the so-called second-generation forms. This is manifested in the expanded bipartite structure of caesurated verse lines ‹V{44$_{5,6}$}› and in a secondary rhythmic formula obtained through the algorithm of rhythm–syllabic division (ARD). An important component of this song corpus is a specific modal–pitch complex with oppositions of scale degrees 1–2–5 (a three-pillar mode), which ensures the mournful ("zhurnyi") character of the melodies and correlates well with the sad poetic motifs.

These features clearly distinguish **the central sub-massif ‹LWS V6^3›**, *which constitutes the core of lyrical transformation of texts and melodies of this and other wedding models, within the broader polyethnic macro-area of the ‹V6^3›* strophe. The "**lyrical sub-massif**" is opposed, in particular, to the northern Polissian sub-massif, where an older stylistic layer of texts and melodies, as well as the original rhythmic structure, has been preserved. However, it has not yet been established in which territories the melodies of this model undergo changes in both structure and ritual function when moving from Polissia southwards.

Based on Central Ukrainian materials, **the author develops research methods that make it possible to outline hypothetical geographical boundaries of the lyrical sub-massif and to study it in greater depth**. These methods include the systematization of specific plots characteristic of this territory, the ordering of corresponding syllabic variants of the secondary formula, and the identification of correlations between these analytical levels as well as between their geographical projections. To achieve this, the article employs plot analysis, rhythmotypological analysis and modeling, statistical calculations of syllabic formula variants, and cartographic methods (for both plots and syllabic formula types).

The research corpus consists of 125 samples selected from approximately 400 field recordings made in Vinnytsia, Khmelnytskyi, and Kropyvnytskyi regions, as well as in the Right-Bank and Left-Bank areas of Cherkasy region. The selection was designed to represent two peripheral sectors of the studied region: the Middle Dnipro river basin in the east and the Southern Bug river basin in the west.

The analysis was conducted along two main directions: (a) the study of the Podillian–Dnipro plot corpus and (b) the examination of the syllabo-rhythmic structure of the texts, specifically the patterns of variation of the derivative formula ‹V{44$_{5,6}$}› within the plot groups. Particular attention was paid to the characteristics and geography of syllabic variants in correlation with plot types. Distribution maps of plot groups and their syllabic formulas were compiled, and statistical calculations of formula variation within individual plot groups were carried out.

As a result of the analysis, ten typical plot groups of lyrical content (represented in nineteen variants) were identified. These groups demonstrate a strong attachment to one of the two river basins, forming distinct **Eastern Podillian and Middle Dnipro** repertory sets.

An internal territorial dynamic of syllabic forms was revealed, consisting in a gradual increase in the syllabic norm when moving conditionally from west (Southern Bug area, ‹V{44–45}›) to east (Dnipro riverbanks, ‹V{45–46}›) within the studied territory. This phenomenon is defined as a "west–east geographical syllabic progression."

The maps clearly demonstrate distinctive and specific features characteristic of the repertoires of each river basin. Thus, the corpus of lyrically transformed six-beat strophes of the secondary rhythmic form, which within the macro-area of the ‹V*6^3› strophe appeared relatively monolithic (and opposed to the northern sub-massif with arbitrary rhythmic division and a wide range of ritual plots), reveals significant differentiating features upon closer examination. These features delimit the traditions of lyrical wedding singing in Eastern Podillia from the group of Middle Dnipro stylistic traditions.

The article includes appendices: A–H — analytical tables; I — musical transcriptions (7 examples); J — two melogeographical maps. The cartographic schemes are also available via Google MyMaps (https://www.google.com/maps/d/u/0/edit?mid=1bqjUjXx3IQyD0hedRw1U6_05oPDvSWY&usp=sharing).

***Keywords*:** Ukrainian traditional wedding songs, lyrical wedding songs (LWS), Middle Dnipro region, Eastern Podillia, systematization of ritual plots, plot cartography, algorithm of rhythm–syllabic division.